

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ
VICSAY LAJOS
állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

December

Szabolcska Mihály: Csak megvirrad. (Vers).
— Simory Margit: Elindultak az angyalok...
— Külpolitikai nevelés. — A gyermek szociális érzésének nevelése. — Baja Mihály: Ének a szeretetről. (Vers). — Tanítások. — Ábrányi Emil: A magyar nyelv. (Vers). — Mesedélután. Sajó Sándor: Adj, Uram, jobb időt... (Vers). Tömörkény István: Disznótör. Szathmáry István: Karácsonyi álom. (Vers). Eötvös Károly: Szilveszter reggelén. Székely N. Sándor: Újév hajnalán. (Vers). Hogy tanultam meg írni. Kosztolányi Dezső: Télikép. (Vers). Bodor Aladár: Betlehemekek. (Ének). Bodor Aladár: Disznótör. (Népdal). Eötvös Károly: A Balaton télen. Móra Ferenc: A veréb (Vers). — Berta Julianna: Karácsonyék. (Szindarab).

1938
V. évfolyam.
10. szám.

KIADÓHIVATAL:
Szeged,
Kálvária utca 5.

Szerkesztőség: Madách utca 17.

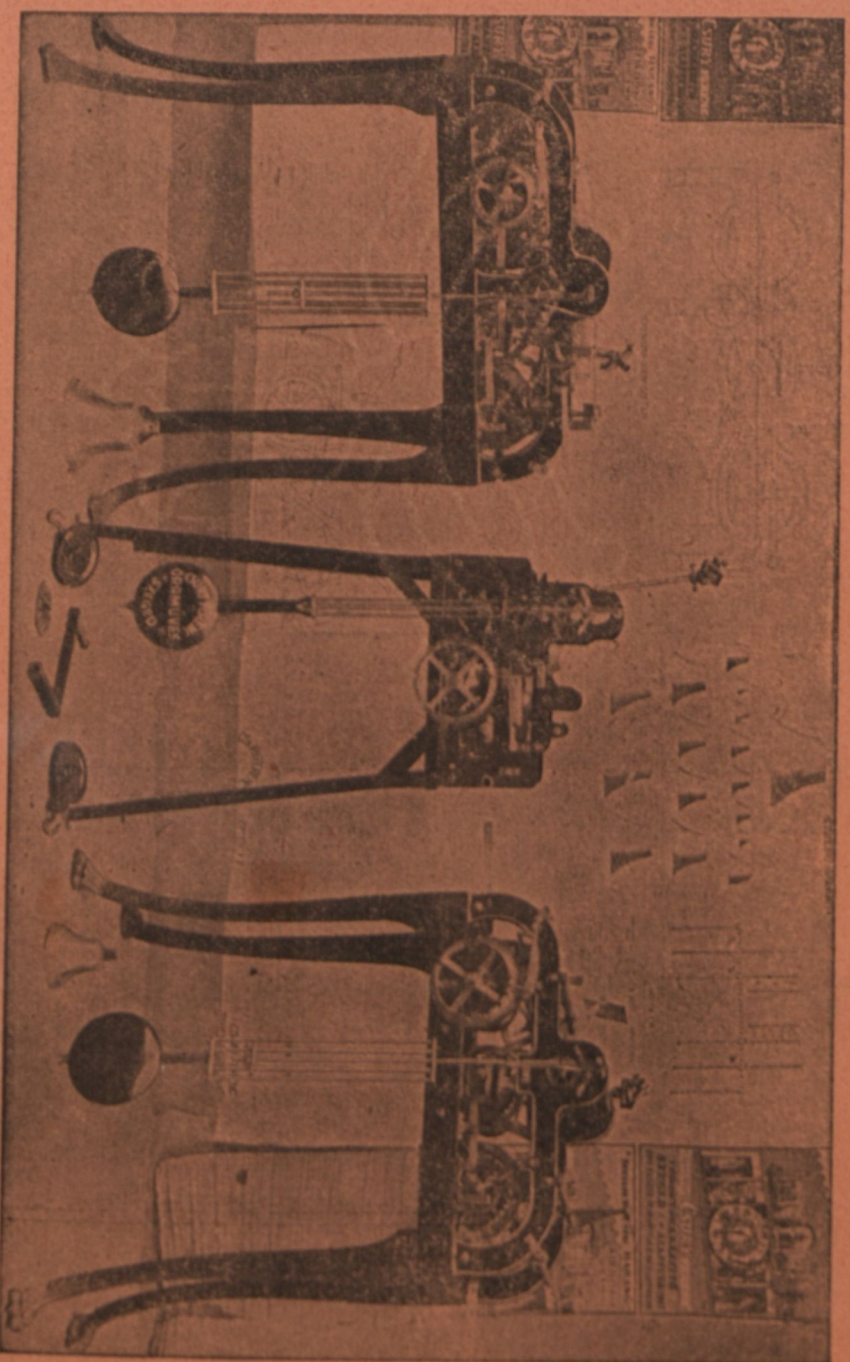
Előfizetési ára egy évre 6 pengő

CSÜRY FERENC

toronyórák-észítő- és javítóműhelye
ó r a - é s é k s z e r ü z l e t e

SZEGED,

Károlyi uccs 16.
Telefon : 28—69.

A szegedi fogadalmi templom motorikus fel-
húzásu percekint ki-
váltó toronyórájának
tervező-észítője. Szat-
litolt toronyórákat a
templom részére. A sze-
gedi harangtűkora
tervezője és készítője.

★
Toronyórák átvilágít-
ható ofaláveg, szam-
lappal, villamos órák,
önműködő jelzőórák,
Westminster és egyéb
dallamos ütésű asztali,
álló és ingóórák. Es-
resztő, kar- és zseb-
órák, arany, ezüst ék-
szerek és evőszerek
nagy raklata.

★
Kérjen árajánlatot; to-
ronyórát 3 évi részletfi-
zetésre is szállítunk.

1938 december hó.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N U G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

CSAK MEGVIRRAD!

Bűn nekünk gyáván csüggedoznünk,
Véreim, szétszórt magyarok!
Miránk egy közös ezredévének
Tanulság-özöne ragyog.
Az Isten sokszor megkísértett,
Megpróbált minket ez alatt
Az ezredév alatt!

Most vad tatár csordák nyomában
Földünk felett fű sem maradt...
S hány hullt el, hősök nemzedéke,
Népirtó, bős csaták alatt?!
Kihamvadón hányszor utolsót
Lobbant reménység-csillagunk...
— Mégis csak megvagyunk!

Majd birkózásunk a törökkel
Bíztatva nézte Napnyugat,
S mi másfél század rabságával
Fizettük bámész tapsukat!
Dicsőségünkben osztakoztak,
S a bűt, a bajt hordtuk magunk...
— Mégis csak megvagyunk!

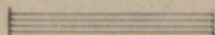
Sorsunk kezünkbe hányszor adta
Szabadság-harcok zászlaját,
S hullottak már ártatlanul ránk
Csillagtalan, vak éjszakák.
Bujdosóink csüggedt dalában
Sirt már a halottas dälünk...
— Mégis csak megvagyunk!

Testvéri harcok gyász tusáján:
Hányszor emésztöttünk agyon.
Hányszor lett dus prédája — másnak

A magyar vér, magyar vagyon,
Hányszor temettek már el azzal,
Hogy soha föl nem támadunk...
— Mégis csak megvagyunk!

...Bűn nekünk gyáván csüggedeznünk,
Véreim, szétszórt magyarok!
Ezer évünk szent tüköréből
Miránk más tanulság ragyog.
Bizzál én népem csüggedetlen!
Bár ráncszakadt megint az éj:
Látod!?... Virrad már!!... Ne félj!!!

Szabolcska Mihály.

Elindultak az angyalok...

Karácsony előtt a kis Jézus magához hívatta Szent Pétert és így szólt hozzá:

— Add ki a parancsot az angyaloknak, hogy készüljenek, mert közeleg születésem napja, a karácsony.

Szent Péter jóságos szeme felcsillant a gyönyörű ünnep említésére, azután mélyen meghajolt és az angyalok felé sietett.

Mikor átadta a parancsot és megjelölte minden angyal munkáját, leült, hogy elolvassa a gyermekek leveleit, amelyet a Jézuskához irtak.

Az angyalok ezalatt hozzáfogtak munkájukhoz. Két kis angyal szánkóval indult ki a nagy aranykapun. Az erdőbe igyekeztek, ahol aztán kiválasztották a legszebb fákat és kivágták.

Am odahaza, a Mennysországbán is fürgén dolgoztak az angyalok. Varrták a sok babaruhát, képeskönyvet festettek, cukorkát és csokoládét csomagoltak, csákót, puskát, hintalovat faragtak. Hosszu hajukat rövidre vágták, hogy azt majd a karácsonyfákra hintsék. Mikor aztán a karácsonyfák is megérkeztek, feldiszitették őket szépen, befogták a szánokat és jelentették a Jézuskának, hogy készen vannak, indulhatnak.

Azután megindultak lefelé a nagy Tejuton a földre...

Simory Margit.

Külpolitikai nevelés

Az a nemzeti propaganda, melynek szervezetét kormányunk most építi fel, kettős feladat előtt áll.

Mikor a nemzet öntudatát világosítja fel politikai kérdésekben, éreznie kell a különbözőséget bel- és külpolitikai nevelés és propaganda között.

A belpolitikai kérdésekben természetesen világosabb a nemzeti öntudat, mint a külpolitikában. Érthető ez, mert hiszen belpolitikával a nemzet minden polgára szinte napról-napra találkozik, maga is gyakorolja azt, amikor adót fizet, választ, kenyeret keres, iskolába jár, vagy oda gyermekét küldi; minden percben belpolitikával találkozik. Természetes ezek után, hogy a belpolitikának akár elméleti, akár gyakorlati része hű árnyéka a hétköznapi életnek.

A külpolitika mindenütt jelenvalósága már nem ilyen szembetűnő. Azon tömegek, melyek elég élesen látják vagy kívánják a belpolitika elvi körvonalait, szinte teljesen közönyösek a külpolitikával szemben. Nem érzik benne való életüket, lélegzetvételüket.

Olyan ez, mintha a tengeri hajón mindenki csak az utasok napi rendjével és élelmezésével törődne és nem bánná, hogy az irányító merre mutat s a kapitány merre vezeti a hajót.

A szociális kérdések előtérbetolulása tette érzelmileg élénkebbé a belpolitikai állásfoglalást mindnyájunk számára. A nemzeti propagandának éppen ezért itt könnyebb dolga lesz az öntudat feltámasztásánál s inkább a nyesegető kertész szerepét kell betöltenie.

Külpolitikában is állásfoglal ugyan a közvélemény, ez azonban inkább passzív formájú: a nyugodt vagy izgatott néző állásfoglalása. Már pedig a néző, legyen az az izgatottság még oly magas fokán is, mindig néző marad, mert jól tudja, hogy nem kerül a csatázók közé, — s így nem is lesz annak aktív résztvevője. Ennek oka természetesen nemcsak a polgárságban, hanem a külpolitika mivoltában is gyökerezik.

Ha valaki a belpolitikában foglal állást, érzi cselekvő erejét és felelősségét, érzi, hogy ő maga is nemcsak viselője, hanem munkása is e politikának. A belpolitika tapadása kettős: egyfelől átvehetjük parancsait, másfelől parancsolhatunk neki. A belpolitika nemcsak sors lehet, hanem pálya és hivatás is. A belpolitika az emberi szuverénítás és uralkodás teljességét kínálja.

A külpolitika ezzel szemben merő szolgálatnak látszik, valami elkülönített térnek, melynek árcai mögé csak különös képzettségű emberek juthatnak. A külpolitika nálunk a töme-

gek érdeklődésében csak mint a belpolitika aláfestése szerepel.

A modern államférfiu azonban abban is különbözik a régítől, hogy maga mögött akarja tudni nemzetének közvéleményét, mégpedig osztatlan közvéleményét, sőt ennél többet: **lelkét**. A politikusban, — ha nincs mögötte nemzeti lélek —, mindig van valami gépiesen szomorú és reménytelen. Miért ez az erőfeszítés, miért ez a logikai és elméleti gyakorlat?

A nép nélküli politika szomorúsága és céltalansága olyan, mint a konyha, melyben nem ég a tűz. Minden megvan benne, mégse lehet főzni-sütni.

Ha őszinték akarunk lenni, a magyar külpolitika mögött még ma is csak a kíváncsi **nézők** tömege van s a nemzeti propagandára vár a feladat, hogy e nézőkkel a közös tettek, célok és szándékok erejét éreztesse: a **néző lelket cselekvő lélekké változtassa, nevelje**.

A nemzeti propaganda feladata tehát az, hogy a magyar lélekben a régi magyar külpolitikai öntudat világosságát felgyujtsa. Mert a magyar nemzet — leszámítva a XIX. század nagy- és a XX. század első részében zibbadt állami életét — mindig éles, világos külpolitikai öntudattal intézte sorsát.

A magyar nemzet európai élete ezerévében azt a legnagyobb stilű külpolitikát folytatta mindig, amit földrajzi és kulturális helyzete parancsolt számára. Sohasem volt sem rövidlátó, sem kicsinyes. Mindig tág szemhatára, magas szempontjai voltak s mindig visszhangot keltett az egész nemzetben.

Mert az a külpolitika, mely bár a legjobb szándékkal s a legnagyobb sikereket aratja, de nemzetének közszellemét nagával nem tudja ragadni, előbb-utóbb egyedül s légüres térben találja magát. Semmiféle politika nem támaszkodhatik pusztán egy-egy kivételes egyéniségre. Az olyan politika, melyet egyetlen ember vagy kis csoport hordoz, szemkápráztató sikereket arathat, de szükségszerűen össze kell omlania, mint Attila birodalmának.

A külpolitika ezek szerint nem lehet más, mint népi politika. Más szóval: a külpolitika mögött oly népnek kell állania, amely azt minden körülmények között folytatni képes.

Valamennyi politika közt éppen a külpolitika az, amely óriási gondolativekben halad és változhatatlan pilléreken nyugszik.

A nép együtt születik külpolitikájával s együtt mulik el vele. A belpolitika változhatik, a külpolitika, ha egyszer irányító sarkcsillagát helyesen megtalálta: soha.

A külpolitikában még olyan nemzet is egységes, melynek belső politikájában számos nagy és kis párt huzódik.

A nemzeti propagandának tehát, mielőtt munkába kezd, számba kell venni: mi történt eddig nálunk a külpolitikai ne-

velés körül.

El kell ismerni, láthatunk jószándéku kezdeményezéseket: számba vehetjük a nemzetközi jogi tanszéket egyetemünkön, a kisebbségtudományi intézeteket, a külügyi folyóiratokat és társaságot.

Mindez azonban édeskevés. Elismerve minden érdemüket, az a hibájuk: nem kereshetik fel a tömegeket, amelyre pedig, mint már mondtuk, feltétlen szüksége van a helyes külpolitikának.

A külpolitikai nevelésnek eddig egyetlen rendszeres eszköze volt, amely odaférközött a tömeghez: a rádió külügyi negyedórája, mely külpolitikai történelmi gondolkozásra, logikára nevelt, s amelynek nagy része van abban, hogy a magyar nemzeti közvélemény kilépett végre a romantikus külpolitikai gondolkozásból.

Az újabb időben azonban a külpolitikai tömegnevelésnek ez az egyetlen szerve is — az események torlódása folytán — inkább csak a külpolitikai események regisztrálására zsugorodott s így a nemzet külpolitikai nevelésében nagyobb szerepet be nem tölthet.

A nemzeti propagandának tehát teljesen újonnan kell megalkotnia a külpolitikai tömegnevelés rendszerét.

Mint a belpolitikai propagandát, a külpolitikai nevelést sem bizhatja az állam azokra a tényezőkre, melyek eddig a külpolitikai közvéleményt formálták. Ide nem elég sem a kormány minden tetteinek dicsőítése, sem fanyar gáncsolása, sem a nemzetközi politika zugó vizeinek egyes érdekek kereskeire való hajtása. (Napilapok). A cél itt több és más, mint az ellenzékiesség kiirtása. Az ellenzékiesség mellett a külpolitikai gondolat elevensége élhet. A nemzeti haladás legnagyobb elengedése a közöny és gondolatatlanság. Márpedig a külpolitikában nincs szükség holt lelkekre.

Ezzel szemben az öntudatos külpolitikai közvélemény nagy erő forrása. Művelődésünk egyik nagy hibája a nemzetközi légkör bizonyos tekintetben mérgezett volta.

Milyen erő, milyen szentség biztosítja valamely szerződés épségét, elevenségét?

Milyen erős a nemzetközi erkölcs: a nemzetközi jog ez igazi támasztéka?

A nemzetközi erkölcs erősítése ma az egész világ igazi és majdnem egyetlen nemzetközi problémája.

A külpolitikai nevelés nemcsak a nemzetet emeli föl, elősegíti a nemzetközi morál és jog fejlődését is. Öntudatos nemzetek, ha egymással tárgyalnak, reális érdekeiket tarthatják szem előtt és olyan szerződéseket köthetnek, melyektől az első kínálkozó alkalommal nem szabadulni akarnak, hanem amelynek életben tartását és gyümölcsöztetését minden erejükkel szorgalmazzák. A megerősödött nemzetközi erkölcs és

jog pedig a béke, következésképpen a nemzet biztonságának legerősebb támasztéka.

Csak a külpolitikai nevelés ébresztheti fel az igazi öntudatot, vésheti minden magyar ember szívébe a magyar nemzet örökös célját, teremtheti meg külpolitikájának folytonosságát. Csak ez nevelhet nagy és derék férfiaknak nagy és derék utódokat.

A külpolitika magas szempontjai, történelmi mérlegelése szinte természetszerűen lenyesi a belpolitika vadhajtasait is.

A külpolitikai öntudat minden nemzeti megmozdulás automatikus szabályozója is: nincs nyers tulzás ott, ahol a külpolitikai szemlélet helyes és tiszta. Amely nép a nemzetközi életben helyt tud állani, az otthoni dolgaiban is rendet tud teremteni. Viszont a belpolitikailag rendezett állam békéjét és boldogulását csak céltudatos külpolitikája védelmezheti meg.

Valamely ország külpolitikai útját nem lehet önkényesen kijelölni és irányítani. A külpolitikai irány tulajdonképpen az országnak Istentől kijelölt végzete.

Minden külpolitika, amely ehhez a végzethez simul, alkalmazkodik, valódi, okos ihletett országvezetés. Mindaz pedig, mely ettől eltér, sajnálatos és bajthozó dilettantizmus, a gyöngeség henye próbálkozása a sors roppant erőivel szemben.

Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy hazánk mai külpolitikája ezeréves és parancsoló hagyományokban gyökerezik. Olyan régi ez a politika, mint maga az Európába beilleszkedett magyar királyság. Az a külpolitika Szent Istváné, aki Itália és Németország felé nyújtotta kezét.

A történelem tanubizonyága szerint minden külpolitika, amely országunkat ebbe az erővonalba állította bele, a sors igazi rendelkezését követte. Minden olyan külpolitika azonban, amely az ellenkező irányba akarta az országot terelni — társult legyen az bár az önfeláldozás csodáival is — sajnálatosan eredménytelen maradt. Gondoljunk csak a Rákóczi-felkelésre, amely a francia erőkre számított, vagy legtorzabb alakjára, a Károlyi Mihály vak kísérletezésére, melynek nem ő maga, hanem az ország lett szomorú áldozata.

A békeszerződések óta eltelt idő kissé elfeledtette a magyarsággal külpolitikai hagyományait. A régi hármasszövetség, mely a háború előtt a külpolitika gerincének, a régi német-római császárság történelmi örökösének látszott, felbomlott éppen a világháborúban s ez a körülmény még jobban megtéveszti a magyar külpolitikai közvéleményt. A régi hármasszövetség ugyanis nem képviselője, vagy továbbhordozója, hanem csak álarcos utánzója volt a német-római császárság világpolitikai hagyományainak, amelyben Magyarország, mint önálló egység, nem szerepelt, tehát sem szándékait, sem mint barát-

tot, sem mint érdekelt felet nem vették számításba.

Ha azonban a közvélemény tekintetét a nagy és termékeny multra irányítja, s meglátja azt, hogy a középeurópai erővonalnak Magyarország kitéphetetlen lánc-szeme volt, ha meglátja, hogy e külpolitikának a múltban olyan képviselői voltak, mint Szent István, Nagy Lajos, Hunyadi János és Mátyás, Pázmány és — olasz részről II. Szilveszter, a törökellenes nagy pápák (XI. Ince stb.) egész sora, a szinte magyarrá lett Cesariini Julián, Kapisztrán János, a magyar hősi alaknak számító Garibaldi és végre Mussolini maga, aki mélyen átértékelte a magyar teljesség fontos voltát, akkor másként fogja értékelni a magyar közvélemény is történelmi külpolitikai rendeltetésünket, amely az olasz és német szövetség felé mutat kérlelhetetlenül.

Közvéleményünknek, melynek támogatása nélkül nem lehet vérrel és lélekkel telt külpolitikát csinálni, ismernie kell hagyományos külpolitikánk előnyeit. Magyarország, amikor szilárd támaszpontja a középeurópai politikai erővonalnak, egyuttal gátat vet a francia politika kelet-európai hegemoniájának, gátat a bolsevizmusnak és ebben az értelemben revíziós politika is, nem a revízió taktikai, hanem stratégiai eszközeit hordozva.

A revízió pedig közeledik. Előbb a fegyverkezési egyenjogúság valósult meg, ezt követte északi trianoni határaink korrigálása, majd még elszakadt véreink kisebbségi, kulturális és nemzetiségi jogai fognak tiszteletben tartatni. Régi történelmi barátságok elevenednek fel, az elevenné vált régi hagyományokkal. Megújul a lengyel-magyar testvériség. És Anglia méltányolja Magyarországot békeszerző külpolitikáját.

A magyar külpolitika mindig a hűség végletekig vitt politikája volt. A magyarság első önmagával kötött szerződése a vérszerződés volt. Azóta is minden szerződésünk: vérszerződés.

Nincs kétség aziránt, hogy a magyar közvélemény ráeszmél saját érdekére és felismeri saját feladatait, köztük a helyes külpolitikai érzékkel irányított nemzeti öntudatot, amelynek elérése jelenti a magyar jövődőt.

A gyermek szociális érzésének nevelése

Az ember természeténél fogva önző, méginkább az a gyermek, aki egocentrikus világban él. Hosszu és fáradságos ut vezet addig, amíg bele tud törődni abba, hogy mások jogait is tiszteletben kell tartania, vagy hogy még elő is kell segítenie bizonyos esetekben. E téren vár nagy feladat az iskolára, mint a család után a legelső társaságra, közösségre, amelyben a gyermek él. Sőt a szociális érzés nevelése szempontjából az iskola határozott előnyben is van a családnál, mivel nem vérségi kapcsolat, hanem ennél lazább, csupán bizonyos foku „érdekkapcsolat” áll fenn az osztálytársak között.

„A tisztelet és szeretet egy érzelmi töről fakad” — mondja Kornis Gyula. Az egyik különbség köztük az, hogy a szeretetet bizonyos melegség hatja át, mely a tiszteletből hiányzik. Valóban, a szeretet ennyivel több a tiszteletnél, de másrészt nincs meg benne az érték elismerésének érzelme, mely a tiszteletben benne foglaltatik, sőt annak alapját képezi. Hiszen szerethetjük azt is, akit nem tartunk sokra, s gyűlölhethetjük azt, akinek bizonyos tulajdonságait értékeseknek ismerjük el. Bizonyos azonban, hogy a nagyraértékelés előmozdítja a szimpatikus érzelmek és a szeretet kifejlődését, viszont a már meglévő szimpátia vagy szeretet a legnagyobb mértékben befolyásolja értékelésünket. Akit szeretünk, annak értékeit igen gyakran tulbecsüljük, sőt rossz tulajdonságait is jónak látjuk. Így vannak a szülők gyermekeikkel.

Korunknak a technika mellett erős jellemvonása a szociális gondolat, amely mint a közelmúlt idők individualizmusának ellenhatása lépett fel. Tagadhatatlan, hogy a szociális szempont a dolgoknak új felfogására vezetett, s a szociális szempont uralma alatt szinte teljesen megváltozott az embernek egymáshoz való viszonya, s új társadalmi, politikai és gazdasági követelmények léptek föl. De a szociális szempontok érvényesülnek újabban mondhatni minden tudományban és művészetben is és külön tudomány is keletkezett magának a társadalmi jelenségeknek vizsgálatára: a szociológia.

Különösen három tényben nyilvánult meg a szociális felfogás hatása. Egyik a tömeg uralma (demokrácia), a másik a közgazdasági kérdések előtérbe jutása, harmadik a politika uralma.

Ma a tömeg uralkodik az egyén fölött. Éppen ezért ma már nem szervezetlen a tömeg sem, hanem szervezett közösség. Kisebbség nagyobb csoportok szervezeteket, szövetségeket alkotnak, melyek valamelyikébe bele kell tartozni mindenkinek, ha élni, illetve türhető egzisztenciát akar

magának biztosítani. Életföltétellé lett oly működést teljesíteni, amely valamikép a tömeget szolgálja — mondja Jaspers.

Az állam, melynek demokratikus szervezete a többségi elv alapján áll, szintén a tömegtől függ. Az ily tagozott tömegben az egyenlőség fikciója uralkodik. Ez az elv nivellálja az embereket, de a nivellálás nem fölfelé történik, hanem lefelé: a tömegben az átlag uralkodik, a középszerűség, az egyes nem számít.

Érdekes jellemvonása a tömegnek, hogy benne elvész a felelősség és ezért fokozódik benne a bátorság. Senki sem érzi magát felelősnek a történelemért. Másik jellemvonása a tömegnek, hogy vezetőre van szüksége. Nem akar szabad lenni az egyén, csak annak akar látszani. A tömeget minden ponton vezető irányítja, de ez a vezető ma nem a nagy ember, hanem az alkalmas ember. De a vezető csak akkor lehet vezető, ha azt teszi, ami mintegy visszhangja az átlagos tömegakaratsnak, különben elhagyja a tömeg őt.

A tömegben az ember a többi ember társának érzi magát. Az egyenlőség fikciója rejlik e mögött. Épp ezért a törekvés az, hogy az egyenlőtlenség megszűnjék, a nagy különbségek vagyon és jövedelem tekintetében kiegyenlítődjenek. Ez a gondolat az, amelyet ma szociális gondolatnak neveznek. Ez a szociális gondolat pedig a mai kor uralkodó eszméje.

Mivel a gyermek a mában él, természetes, arra kell előkészíteniünk. Ezért szükséges, hogy szociális érzését felkeltsük, fokozzuk, neveljük.

Mi tehát a mai szociálpedagógia?

A pedagógiának az a része, mely a társadalom követelményeit tartja szemelőtt, társadalmi lénné neveli az embert. A szociális nevelés tehát első sorban erkölcsi nevelés, mert az erkölcs szabályozza az emberek együttélését. De a legfontosabb szociális közösség, amelyben élünk, az állam. E szerint tehát az állam keretébe kell beleilleszteni az embert, s így a szociális nevelés tulajdonképpen állampolgári nevelés is. De az állam keretén belül vannak más formái is a társas közösségnek. Így: az Egyház, melynek tagja az ember, a közösség, ahol lakik, az egyesületek, melyekhez tartozik; a család, melynek tagja. Ennélfogva a szociális nevelés egyuttal vallásos nevelés és családi nevelés is. De az ember a szociális közösségben csak úgy élhet, ha munkát fejt ki. A munka az ember egyik életfeladata, az önfenntartás eszköze és a maga képességeinek érvényesítése és értékesítése. A szociális nevelés ezek szerint tehát egyuttal munkára nevelés is. Ám a munkával és a társadalomban való éléssel kapcsolatban szükség van a gazdasági rend ismeretére s a helyes gazdálkodás megismerésére is. Ez, mondhatni, létkérdés. A szociális nevelés tehát egyuttal gazdasági nevelés is.

Ebből nyilvánvaló, hogy tulajdonképen az egész nevelés szociális nevelés, mert hiszen az ember társadalomban él és a társadalomban fog élni. Ezzel aztán visszatértünk a kiinduló ponthoz: nincs olyan pedagógia, mely ne a társadalom számára nevelne. Hogy ma mégis ezt a társadalmi nevelést külön hangsúlyozzuk, ez kétségtelenül a szociológia és a szocializmus kifejlődésének hatása.

Ha különösen ki akarjuk hangsúlyozni a nevelésnek szociális részét, akkor a következő feladatokat jelölhetjük ki számára: 1. A jelenlegi társadalom ismerete. Ide kell vennünk a társas együttélés föltételeinek az ismeretét, a társadalom szerkezetének ismeretét, a társadalmi rétegeződést. 2. A társas együttélés által kifejtett szokások ismeretét. Idetartozik az illem, a jó modor, az udvariasság. 3. Az erkölcsstan ismeretét, s különösen a társas erények — felebaráti szeretet, szolidaritás — kifejlesztése, a hatalmi törekvések szabályozása, a versengés megnemesítése, a mások jogainak tiszteletben tartása, a szociális igazságtalanság ellen való küzdelem, a vagyonnak kötelességei. A felelősségérzet kifejlesztése. 4. A gazdasági rend, a gazdálkodás és a közgazdaság szervezetének ismerete. 5. Az állam szervezetének, a polgári jogok és kötelességek ismerete.

Mi ezek közül csak az első kettőt nevezzük társadalmi nevelésnek, mivel a többiek az erkölcsi, gazdasági és állampolgári nevelés körébe tartoznak. De valamennyit meg kell előznie annak az eljárásnak, amely az egyén és a társadalom ellentétének feloldását hozza létre.

Ennek legelső lépése az önzetlenségre való nevelés, ez pedig már a családban megkezdődik. Amikor a gyermeket megtanítják arra, hogyan kell viselkednie: állni, ülni, menni, enni, köszönni, beszélni, föllépni, szeretetreméltónak lenni, akkor már tulajdonképen társadalmi nevelést kap a gyermek. Az iskola ezt a nevelést fokozhatja s ráirányíthatja a közvetlen társakra: a tanuló társakra.

A másik fontos dolog a társadalmi nevelésnél az udvariasság, vagyis bizonvos illemszabályok betartása, melyek a társadalomban élő emberre kötelezők. Ezeket azonban állandóan gyakorolni kell, hogy a gyermeknek vérvé válják. Ezért ennek kell uralkodnia az egész családban, de az iskolában is, vagyis mindig és mindenki udvariassan és illedelmesen viselkedjék.

A tulajdonképeni szociális érzés az az érzelem, amely a társadalmat összetartja: az együvé tartozásnak az érzése, az egymás megbecsülése, az egymás támogatása, segítése, az egymás szeretete. Nem új dolog, hiszen ezt a kereszténység már kétezer év óta hirdeti: felebaráti szeretet néven.

Amit ma szociális érzésnek neveznek, lényege: a szolidaritás, vagyis az összetartás, a helytállás, amit a szocializmus

így fejez ki: mindnyájan egyért, egy mindnyájunkért.

Általában a szolgálat a közösség érdekében, az áldozatos élet a szociális nevelés igazi föladata. Ha ezeket megközelíti az iskola nevelőeljárása, megtette kötelességét a közzel szemben.

Ének a szeretetről

Jézus, mikor a földön járt közöttünk
S vizsgálta sorsát földi embereknek,
Nagy-érző szive ott vert leghangosabban,
Hol a szemekből könnyesők peregtek.
Hol jajszót hallott s titkolt sóhajoknak
Sejtette fölsírámló, halk neszét...
S mint legfőbb orvos, könnyeket törölni
Járt-kelt a nagy világon szerteszét.

Amerre ment, hol az inség fogadta,
Bűn és nyomor kiáltó réme leste;
Mint a jó pásztor, balzsamos beszéddel
Az elveszettet hívta és kereste.
Az éhezőket megelégtette,
És felruházta a ruhátlant,
Nagy lelke bársonyával betakarta
Mind a szegényt, mint a boldogtalant.

.....
Tanítsátok meg végre a világot,
Hogy élnünk gyűlöletben nem lehet,
Hogy Jézusunk csak egy vallást tanított,
S legszebb vallás az emberszeretet!

Amennyi hulló könnyet letörültök,
Amennyi síró szem nevet fel rátok,
Amennyi árvát édesanyaképen
A Miatyánkra megtanít a szátok, —
Ahány veszendőt fölszedtek a porbul
És fölruháztok rongyos-meztelent:
Annyiszor áldjon titeket az Isten,
Ki a jutalmat osztja odafent.

Baja Mihály.

TANÍTÁSOK

I. OSZTÁLY.

Beszéd- és értelemgyakorlat

A tanítás tárgya: Segítsünk a szegényeken!

Nevelési cél: A könyörületesség érzésének felkeltése, fokozása.

I. Hangulat-keltés. Mit hoztatok uzsonnára gyermekek? Ki készítette el ezt a finom tizórait? Miért hoztatok magatokkal ezt is? Hát annyira megéheztek itt, az iskolában? Történt-e már, hogy valaha elfelejtették elhozni a tizórait? Mit éreztetek akkor? De vajjon mindnyájan hoztatok tizórait? Kik nem hoztak? Miért nem? Látjátok, gyermekek, bizony ma nem minden szülő tud gyermekének uzsonnát csomagolni. Nem baj, kis fiam, azért te sem maradsz éhen! Nézd csak, nekem ugyanis nagy darab kenyérem van, szívesen megosztom veled a szünetben. Jöjj majd hozzám a csöngetés után. (A gyermekek is adakoznak szegényebb társaiknak). Látjátok, gyermekek, a jó Istennek nagyon tetsző dolgot cselekedtetek. Aki megszánja az éhezőket, az a jó Jézuskát segíti, mert ő mondta: aki eledelet ad az éhezőnek, az nekem adja azt. A jó Jézus pedig nem marad adósa senkinek, aki szereti a szegényeket.

Célkitűzés. Beszéljünk ma arról, hogyan segíthetünk másokon?

II. Tárgyalás. a) A szegény ember vendége.

Élt egyszer egy nagyon szegény napszámos ember, akinek nagy családja, sok gyermeke volt. Nagyon nehéz munkát kellett végeznie, hogy megkeresse a mindennapi kenyérre valót, de mégis előfordult, hogy nem akadt minden nap munkája, így hát kenyér sem volt mindig családjának asztalán. Hogy mennyire szegények voltak, mutatja az, még Círmos cicájuk is világgá bujdosott tőlük, mert egy fia egeret sem talált az egész házban, azok is megszöktek onnan. De hogyan is lett volna ott egér, amikor nem találtak annyi kenyeret sem, amennyi félfogukra elég lett volna.

Egyszer éppen nagy ünnepre készülődött a család. A negyedik kisbabát hozta a gólya, így hát keresztelőt tartottak. Már korán reggel összeállt a szegény ember és felesége, hogy megbeszéljék az ünnepi ebédet, mi is legyen délre?

— Töltött káposztát kellene csinálni, — mondta a szegény asszony.

— Utána meg sültlibát, — tóditotta az ember.

— Végül turósrétest, — adták meg a választ a gyermekek.

— De ezekhez még egy üveg jófajta vörös bor is jó volna ám! — mondta újra az ember.

Hanem bizony le kellett mondani előbb a töltöttkáposztáról, mert sem hus, sem káposzta nem volt a háznál, majd a sültlibáról, mivel nemcsak liba, de még tűzrevaló sem volt sehol, ugyanigy elmaradt a jó turósrétes is, mint a jófajta vörösbör; mindössze egy lábas paprikáskrumpli lett valóság a nagyszerű ebédből, az is igen szegényesen elkészítve. Már éppen föltálalta a szegény asszony az egyszerű étet, amikor kopogtattak az ajtón.

— Ugyan ki járhat erre, ahol még a madár sem jár? — kérdezte a napszámos, aztán fölkel, hogy ajtót nyisson. Vén-séges, szakadtruhás ember állott a küszöb előtt. A ruháján folt hátán folt, a szakállá mellét verte, tán még a Mátra sem volt vénebb nála.

— Adjon Isten jó estét! — köszönt belépve illendően. — A faluba igyekeztem, hogy alamizsnát kérjek, de rámesteledett itt a falu szélén. Három napja nem láttam még kenyeret sem, három napja nem aludtam földél alatt. Adjatok egy falatka kenyeret s engedjétek meg, hogy meghuzódjam itt reggelig, a kemence mellett, a sutban.

— Hát csak kerülj beljebb, szegényember — mondta a napszámos, meg a felesége, — szívesen adunk, ami szegénységünkben telik. Azzal egy harmadik, bicegő lábu széket tettek az asztal mellé.

Az öreg koldus nem mondatta kétszer magának, leült s ugyancsak szorgalmasan kanalazta a jóízű ételt. Látszott, hogy igazán napok óta nem csuszott le egy falat se a torkán. A napszámoséknak maguknak se lett volna sok, ami a lábasban volt, így, eggyel megszaporodva meg se kottyant. De azért váltig kínálgatták a vendéket:

— Tessék, tessék, jó szívvel adjuk! — Mi már ugyis etünk, nem vagyunk éhesek.

Mikor aztán kiürült az edény, mint a tenyerem, ki is mártogatták, ki is törülgették, megszólalt az öreg koldus:

— Hát, bizony mi tagadás, nekem még korog a gyomrom, jól fog esni a töltöttkáposzta!

A napszámos elnevette magát:

— Biz az nekem is jól esnék, csak volna!

— Hogyne volna! — szolt a koldus, — hiszen ott rotyog a fazékban! Tálalja csak föl kedves gazdasszonyom.

A napszámos felesége fejcsóválva, hitetlenkedve ment a tűzhelyhez, fölemelte a fazék fődőjét, — hát uramfia! — csak ugyan akkora töltelékek rotyogtak ott, akár egy-egy gyermekfejl! No, de ilyen csodát!

Hozzá is láttak iziben s egymásután tűntek el a hatalmas töltelékek a tálból, — hiszen a jó ég tudja, mikor volt ebben a konyhóban ilyen lakoma. Mikor a szájukat törülgették, megint csak megszólalt a koldus:

— Most pedig előhozhatja gazdasszonyunk a sült libát!

Ezen a mondáson még nagyobbat nevettek mindketten, a napszámos is, a felesége is.

— A sütlibát ám, ami nincsen! — szólt a gazda.

— Ha én mondom, hogy van! Nyissa csak ki a sütő ajtaját, kedves gazdasszonyom. Hiszen idáig érzem a finom szagát.

Csakugyan: a napszámos orrát is megcsapta a finom peccsenye illata. Nosza, kinyitotta a tűzhely sütőjének ajtaját, — hát majd hátrátántorodott az álmélkodástól. Csakugyan ott pirult a kövér liba, csakugy csurgott róla a zsír...

— Csipd meg a karomat, apjuk, hadd tudjam meg, ébren vagyok-e, vagy álmodom? — kiáltott föl a napszámos felesége.

— Jobb lesz, ha hozzálátunk hamarosan, — felelt a napszámos.

Bizony hamarosan eltűnt a sütliba is a tálból, mégse rontották el gyomrukát, még a csontját sem adták oda a cirmos cicának, amely honnan, honnan nem, egyszerre csak előkerült. S hallga csak, újra megszólal a furcsa vendég:

— De most már ne haragudjon gazduram, ha arra kérem, ne sajnálja a fáradságot s hozzon egy pohárka bort. Mert a peccsenyét borral szokták lenyomtatni.

— Hej, hiszen most már magam is meginnám, — pödörgette bajuszát a napszámos. — De amikor egy gyűszűnyi sincs a háznál.

— Dehogynincs! — szólt a vendég. — Menjen csak gazduram a pincébe és üsse csapra a hordót.

A napszámos vállát vonogatva kelt föl: — Jól van, de megharaguszom, ha a bolondját járhatja velem. Ám azért csak leballagott a pincébe s mit látott? Hatalmas hordó gömbölyödött a gerendán, még a csap is bele volt ütve. A napszámos megcsavarta, hát csak úgy ömlött belőle a piros bor. Kettőt lépett egy helyett, mikor felsietett, hadd lássa a csodát az asszony is!

Odafönt azután új meglepetés várt rá: az asztal közepén széles tál, tetézve turós, meg almásréteessel, bélessel.

Mindketten kerekrenyilt szemmel, félő tisztelettel néztek a vendégre. Miféle szerzet ez, hogy ilyen csodákat tesz a szemünk láttára? — mondotta magában mind a kettő. Akkor így fordult hozzájuk a vendég:

— Te szegény ember, te szegény asszony! Ti igazán bebizonyítottátok, hogy jó szívetek van. Magatoknak is alig volt betevő falatotok, mégis megosztottátok velem, a megkéséssel, inséges vándorral. No hát, ezért megáldalak benneteket és megáldom ujszülött kis gyermeketeket.

Ezzel aztán eltűnt a vándor.

Hanem be is váltotta ígéretét: hűséges pártfogója volt ezentul is a napszámosnak és családjának egész életükben.

Megbeszélés. Akinek megесik a szíve a szegény iránt, aki-

nél nem talál zárt ajtókra, hideg szivre a szegény, azt megáldja az Isten.

b) A két testvér.

Élt egyszer egy szegény ember, annak volt két fia. Mikor eleget voltak már otthon, megkérték az édesanyjukat, süssön nekik utipogácsát, mert ők nyakukba veszik a világot s elmennek szerencsét próbálni. Marasztalta őket az anyjuk, de mikor látta, hogy hiábavaló minden beszéd, megsütötte nekik a pogácsát. Mindegyiknek huszat-huszat. Alig várta a két fiu, hogy megsüljön a pogácsa, már be is tarisznyázták és utnak indultak.

Amint mentek, napnyugtára nagyon megéheztek. Leültek hát egy erdő szélén s falatozni akartak. Azt mondja ekkor a fiatalabb testvér:

— Lássunk hozzá, testvér, együnk valamit, ki-ki a magáéból.

— Nem úgy van az, öcsém — szólalt meg az idősebb —, minek bontanánk ki mindketten tarisznyánkat, bontsuk ki előbb a tiedet, együnk abból, az enyém addig melegen marad s ha majd a tiéd elfogyott, akkor együnk az enyémből.

A fiatalabb belátta, hogy igaza van bátyjának, úgy cselekedett hát, amint az mondta. Így ment ez mindaddig, míg csak tartott a fiatalabb fiu pogácsájából. Mikor aztán a nagyobb pogácsájára került volna a sor, enni kért az öccse.

— Úgy megéheztem már, bátyám, adj pogácsát!

— Nem addig van az! — szól most a bátyja. — Ingyen nem adok, hanem csak úgy, ha előbb levághatom az egyik karod.

Mit volt mit tenni, éhes volt nagyon a testvér, levágatta hát az egyik karját s kapott ezért egy pogácsát. Másnap aztán a másik karjáért adott újra egy pogácsát neki gonoszlelkű bátyja, végre így megcsonkítva vezette az utón.

Nemsokára találkoztak egy öreg emberrel.

— Hová mentek, jó emberek? — kérdezte, ahogy összeérték.

A szegény megcsonkított fiu nem szólt semmit, hiszen azt sem tudta, merre, hová vezeti őt gonosz testvére. Megszólalt helyette a rossz bátyja:

— Világot látni.

— De ez a szegény, megcsonkított ember ugyan mit lát a világból, hiszen se lát, se hall, keze sincsen! — mondta megütözve a vándor.

A gonosz testvér nem sokat törődött a vándorral, hanem tovább ment, a megcsonkított fiu pedig elmondta, mint járt a bátyjával.

Nagyon megesett rajta az öreg vándor szive, így szólt hozzá:

— Gyere el hozzám szolgálni, könnyű szolgálatod lesz s ellehetsz nálam a világ végéig is.

Mit tehetett mást a szegény csonka fiu, a bátyja már ugyanis elhagyta, ráállott a szóra s beállt az öreg vándorhoz.

Teltek, multak az évek s az öreg ember addig gyógyitgatta a szegény nyomorult teremtest, míg az teljesen felépült, mintha mi sem történt volna vele.

De most még erősebb lett a karja, mint volt, s olyan éles a szeme, mint a sasé. Mikor pedig nagyon megöregedett az öreg vándor, így szólt a fiuhoz:

— Azért, mert velem jöttél és szolgáltál nekem, néked adom azt a láda kincset, amit itt, meg itt, a fa alatt megtalálász. — Nemsokára meghal az öreg, a fiu pedig megkereste a kincses ládát s olyan gazdag lett belőle, amilyen nem volt több a vidéken. Bézzeg a gonosz testvér olyan szegény maradt, mint a templom egere.

Egyszer, amint vándorolt, megállott a fiatal testvér birtoka mellett. Alig várt néhány percig, egy gyönyörű fogat közeledett feléje, benne pedig öccse ült, akit ő hajdan olyan csúnyán kifosztott, megcsonkított. Amint a kocsí elhaladt mellette, a jó fiu felismerte a koldusban gonoszlelkű bátyját. Megállította lovait, hozzá sietett s megölelve bátyját, így szólt hozzá:

— Látod, bátyám, te nagyon rosszat tettél velem, de én megbocsátok neked, hiszen testvérem vagy. Jöjj velem házamba s vendégem leszel, ameddig akarod.

Gondolhatjátok, mennyire megszegyeelte magát a gonosz testvér. Alig akart hinni a füleinek, hiszen jól tudta, hogy semmit sem érdemelt meg jólelkű öccsétől.

Megbeszélés.

III. Összefoglalás. Vonatkoztatás a gyermekekre. Adatok-e már valakinek a magatokéból, amikor nektek is kevés volt? A nyomorgó szegényeket segíteni kell, ők is emberek, akik sokszor hibájukon kívül jutottak nyomorúságba. Segítetek másokon, a szegényeken, az elhagyottakon, megsegít érte a jó Isten.

1939. JANUÁR HAVA.

Rajz

II. osztály.

V á z l a t.

A tanítás anyaga: vonalvezetési gyakorlat, körívek.

Nevelői cél: természetszeretetre nevelés.

Szemléltetés: faágak.

I. Előkészítés: faágak szemléltetése. Az egyenes és görbe fogalma.

Célkitűzés: rajzoljuk le ezeket az ágakat!

II. Főrés: a tanító bemutatja a rajzolás módját a nagy táblán: halványan rajzolás, kerekítés, többszöri futtatás.

Rajzoljunk mind!

Rajzolás állva, levegőbe egész karmozgással, félkarmoz-

gással, csukló, majd ujmozgással.

A gyerek rajzol a falitáblákra. (Középnagyságban.)

Rajzirkába: papír felett, fordított ceruzával. (Allva!)

Rajzolás irkába. A halványan rajzolásra, könnyed ceruzafogásra ügyelünk.

Bírálás, javítás.

II. Begyakorlás. Táblákon, vagy az udvaron homokrajz.

1933. JANUÁR HAVA.

Rajz

II. osztály.

V á z l a t.

A tanítás anyaga: szemléleti rajz, fedő.

Nevelői cél: tisztaságra nevelés.

Szemléltető eszközök: fedő és ennek kivágott mintája. (Szi-
nes karton.)

I. Előkészítés: fedő szemléltetése. Mire való?

Célkitűzés: rajzoljuk le!

II. Főrész: Milyen alaku? A kivágott minta szemléltetése,
feltűzése a táblára.

Tanító bemutatja a rajzolás módját a nagytáblán; halványan rajzolás, kerekítés. Hasonlítás a kivágáshoz. A jó vonal vastagítása.

Rajzoljuk mind!

Rajzolás levegőbe, egész kar, félkar, csukló- és ujmozgással.

Gyerek rajzol a falitáblákra.

Rajzirkába: az elhelyezés megbeszélése. Rajzolás. (Halvány vázolás.) Bírálás. Az elhelyezés és forma javítása. Hasonlítás a kivágáshoz.

A jó vonal vastagítása, a fül helyének megbeszélése. Rajzolás.

III. Begyakorlás. A lap szélére kisebb-nagyobb fedők rajzolása.

1939. JANUÁR HAVA.

Rajz

II. OSZTÁLY.

V á z l a t.

A tanítás anyaga: Vonalvezetési gyakorlat, egyenesek.

Nevelői cél: Engedelmességre szoktatás.

Szemléltető eszköz: Nádpálca szemléltetése.

I. Előkészítés. A pálca szemléltetése. Mire használjuk az

iskolában? Édesanya is kezébe veszi néha! Mikor?

Célkitűzés: Rajzoljuk le!

II. Főrés: Tartsuk vízszintesen! Rajzoljuk a levegőbe. (Ugyanugy, minden irányban). Rajzoljuk a táblára. Tanító bemutatja a vízszintes vonal rajzolásának módját. A jó vonal vastagítása, futtatva.

Rajzoltatás a fali táblákra.

Rajzolás irkába, papír felett, fordított ceruzával.

Rajzolás az irkába. (Halvány vázolás).

Bírálás. A jó vonal vastagítása.

A függőleges, jobbra és balradülő vonalakat ugyanigy rajzoltatjuk.

III. Begyakorlás. Táblákon, vagy homokrajz az udvaron.

1939. JANUÁR HAVA.

Rajz

II. OSZTÁLY.

V á z l a t.

A tanítás anyaga: Tervezés egyenesekből.

Nevelői cél: Szépérvék fejlesztése.

Szemléltető eszköz: Gyufaszálak.

I. Előkészítés: Egyenesek (különböző irányu) rajzoltatása a nagy táblára. Néhány szó a leckeinket elválasztó díszítősorokról.

Célkitűzés. Tervezzünk egyenesekből díszítősort!

II. Főrés: Kirakatás gyufaszálakból, vagy apróra vágott hurkapálcából.

Néhány minta bemutatása a nagy táblán. (Törlés, hogy a gyermek önállóan tervezzen).

A sorok, elhelyezés megbeszélése az irkában. Rövid sorokat rajzoltassunk. I—I mintasor megrajzolása halványan.

Bírálás, javítás, vastagítás.

Izléses színezés.

III. Begyakorlás. Többféle mintasor önálló tervezése.

A II. osztály rajz-órávázlatokat készítette:

Vital Margit,

gyakorló iskolai tanító, Cinkota.

Helyesírás és nyelvi magyarázatok

III. OSZTÁLY.

Osztott iskolában heti I, osztatlanban fél óra.

A III. osztály helyesírás és nyelvi magyarázatainak tanterve:

A helyesírás gyakorlása, másolás, szótagolás, főképen toll-

bamondás alapján, irodalmi értékű (nem csinált) példákön, melyek a nyelvérzéköt is természetes irányban fejlesztik.

(Közmondások, szólásmódok, szállóigék).

A mondat a kérdő, felkiáltó, felszólító mondat külön felismerésével. Állítmány és alany. Ige. A személyek a többesszám és a múlt idő észrevétetésével. A főnév. A névelő. A névmás. A főnév és névmás többesszáma. A melléknév és fokozása.

TANANYAGBEOSZTÁS.

Szeptember.

2. hét. Helyesírási esetek felujítása és gyakorlása.
3. hét. Emlékezetből való írás.
4. hét. Szavak összehasonlítása.

Október.

1. hét. Helyesírási esetek megfigyeltetése.
2. hét. A mondasok megfigyeltetése.
3. hét. Jelentés, értesítés.
4. hét. Tollbamondás után gyakorlás.

November.

1. hét. A kérdő mondat.
2. hét. Kérdő mondatok írása emlékezetből.
3. hét. Felkiáltómondat.
4. hét. Felszólítómondat.

December.

1. hét. Óhajtómondat.
2. hét. Kérőmondat.
3. hét. Összefoglalás. Tollbamondás.
4. hét. Karácsonyi szünet.

Január.

1. hét. A mondatok felismerése.
2. hét. Tollbamondás és írásjelek gyakorlása
3. hét. Állítás és tagadás.
4. hét. Állító és tagadó mondatok.

Február.

1. hét. A mondat főrésze. Az állítmány.
2. hét. Alany.
3. hét. Többállítmányú mondatok.
4. hét. Többalanyu mondatok.

Március.

1. hét. Hiányos mondat.

2. hét. Szófajok. (Beszédrészek). Az ige,
mint cselekvésszó.
3. hét. Helyesírás gyakorlása tollbamondás
után.
4. hét. Egyes és többes szám.

Április.

1. hét. Jelen, múlt és jövő idő.
2. hét. A múlt idő „t”-jele.
3. hét. Főnév.
4. hét. Husvétii szünet.

Május.

1. hét. Tulajdonnév és köznév.
2. hét. A főnév egyes és többes száma.
3. hét. A névelő.
4. hét. Névmas.

Junius.

1. hét. A melléknév.
2. hét. A melléknév fokozása.
3. hét. Ismétlés, gyakorlás.
4. hét. Ugyanaz.

(Fenti tananyagbeosztás anyagát teljes egészében feldolgozza Kókai Béla mezőúri rk. igazgató-tanító Vezérkönyve. Ára 2 pengő, megrendelhető szerzőnél).

KÉRDEZÉS.

(A kérdő mondat).

Kiindulhatunk a gyermekek beszédéből, egy játékból, megfelelő olvasmányból vagy énekből is. Mindegyikből bemutatok egyet.

A gyermek beszédéből.

Az előbb láttam, hogy Nagy Éva odahajolt Kis Ágneshez és kérdezett tőle valamit. Mit kérdeztél Éva? — Hogy játszik-e velem a szünetben? — Ej, ej! — gyermekem, tanítás közben nem szabad egymással beszélgetni és mindig csak a szünetre gondolni. Akkor a tudomány nem sétál ám a fejedbe! — Most azonban felirom ezt a kérdést is a táblára. — Mit válaszoltál rá, Ágnes — Csak a fejemmel biccentettem. — Helyes! Más-kor még ezt sem szabad. Mit jelentett a biccentésed? — Azt, hogy: igen! — Felirom a választ is.

Játszol-e velem a szünetben? — Igen.

Játékból:

A gyermekek párosával játszanak. Az egyik kérdez, a másik válaszol (felel) rá. Gyors ütemben történhetik.

Kérdés:

Felelet:

Voltál-e kertben?

— Voltam.

Láttál-e farkast?

— Láttam.

Féltél-e tőle?

— Nem!

Most a kérdező gyorsan mozgatja tenyerét a másik szeme előtt. (Vigyázat). Ha szempillája megrezzen, vagy éppen lehunyja, akkor nevetve mondja: Nem igaz! — féltél. Behunytad a szemed! — és megismétlik a játékot. Ellenben, ha megse rebben pillája, akkor valóban nem félt a farkastól s a két gyermek szerepet cserél. A kérdezőből lesz a felelő és viszont.

Olvasmányból:

Gyermekek! — emlékeztek-e még, milyen szép kis verset tanultunk a múlt évben a kis honfíró? — Ki tudná még elmondani? — Mondd el! — én pedig felirom a táblára.

A KIS HONFI.

Mi leszel te, hogyha megnősz,

Drága fiacskám?

— Beállok majd katonának,

Aranymentés gyöngyhuszárnak,

Édes jó anyám.

Mit csinálsz majd, eszemadta

Gyöngyhuszárocskám?

— Ki magyart bánt mind levágom,

Egy se legyen a világon,

Édes jó anyám.

Énekből:

A múlt órán egy szép éneket tanultunk a báránypárról. Énekeljük el! — Fel is irom a táblára.

Hol voltál báránypár? — Kertek alatt asszonykám.

Mit ettél báránypár? — Réti füvet asszonykám.

Mit ittál báránypár? — Folyó vizet asszonykám.

Mért sirtál báránypár? — Mert megverték asszonykám.

Ki vert meg báránypár? — Juhászbojtár asszonykám.

Hogy vert meg báránypár? — Furkósbojtár asszonykám.

Hogy sirtál báránypár? — Mehe-he-he asszonykám.

***

Bármelyik módot választva előttünk áll a nagy táblán a kérdés (kérdő mondat) és a felelet (értékesítő mondat). Kiejtés után szembevetendő az eltérés.

A kiejtés (hangsúly) gyakorlása után, rátereljük figyelmüket a kérdőjelre, amiről az írásban (írott beszédben) is felismerhetjük a kérdezést. Figyeltessük meg az „e” kérdezőszócska leírásának módjait is.

Mondjanak a tanulók kérdőmondatokat. Kérdezzenek egymástól. Amikor ketten beszélnek, ez lesz a párbeszéd.

Az Olvasókönyvet elővételre a tanultakat oda is átvisszük.

Gyakorlás. Írjanak kérdőmondatokat!

Gyakorolják a kérdőjel írását.

Számolják össze egy olvasmányban a kérdőmondatokat.

Tollbamondás alapján felismerés (hallás után) és begyakorlás.

Adjanak egymásnak találós kérdéseket!

Kókai Béla.

Költeménytárgyalás

IV. OSZTÁLY.

Szabolcska Mihály: Karácsonyi emlék.

Karácsony előtti hetekben készülök a másnapi tanításra. Számolás, természetrajz, olvasás, rajzolás. Nehéz munka, de azért megy. Válogatom, miből mennyit, hogyan tanítok majd. Örülök egy-egy jó ötletnek, kíváncsian gondolok a tanulók hozzászólásaira. Két órával már végeztem. A harmadik: olvasás. Ugy akarom, hogy költemény következzen. December van. Gyönyörű karácsonyváró december s eddig csak tanultunk róla, beszéltünk róla. Hátha akad alkalmas költemény, amely nemcsak az eszünkhöz, hanem a szívünkhöz is szól? Akad. Szabolcska Mihály háromszakaszos kis verse:

Ha soha egyébkor
Eszembe se jutna:
Karácsony estéjén
Hazaszállnék mindig
A mi kis falunkba!

Igaz, Engem is elfogott már a karácsony édes melegsége. Eszembe jutnak gyermekkori szép karácsonyestjeim s lehetetlen meghatódottság nélkül maradni ez emlékek feléledésekor... S milyen jó, hogy még csak szavakat sem kell keresnem az érzések kifejezésére. Megmondta ezt már Szabolcska Mihály feledhetetlen költeményében. Egyszerű, kedves költeménye talán éppen azért olyan megható, mert egyszerű, mint általában minden művészi s szép, mert magával ragadja a lelket.

Eltértem tárgyamtól, belátom, hiszen most nem arról van szó, hogy én érzékenyüljek el. Nekem ezt a költeményt holnap tanítanom kell. De azért nem baj, hogy eltértem a tárgy-

tól, sőt, örvendek neki. Érzem, sikerülni fog holnap tanításom!

Lirai költeményt csak akkor taníthatunk helyesen, jól, szépen, ha magunk is átérezzük, ha gyönyörködünk benne. Akkor tanításunk is lelkünkől fakad, mint a költemény költője lelkéből.

Mikor tehát lirai költeményt tárgyalunk, hárman vagyunk az osztályban: a költő, a gyermek s a tanító. Három lelki átlomás és köztük nagy a távolság. Mi vagyunk a közvetítők s célunk az lesz, hogy a költő lelkét egész közelségbe juttassuk a gyermekéhez. Melyik ut vezet oda? Bizonyára a hangulat.

Ha tanításunkat hangulat tölti el, akkor könnyű a dolgunk. Tekintsünk csak ki az ablakon, így karácsony felé. Karácsonyfát, fenyőfácskákat visznek az utcán. Az emberek boldogabban sietnek, vidámabbak, fürgébbek, mint máskor. S a fenyőfácskáról már eszünkbe jutnak a karácsonyi édes örömek, érezzük az égő gyertya annyira kedves szagát, orrunkba száll a fenyőág megható illata.

Igazában nem sok furfang kell hozzá, hogy gyermekeink is felfigyeljenek és élvezzék az emlékeket, amelyek eltöltik most a tanterem levegőjét. Ilyenkor lophatjuk be legkönnyebben a lirai költeményt lelkükbe.

Ha azonban nem hatja még át a gyermekek lelkét a szükséges hangulat, akkor meg kell azt teremtenünk. Hogyan? Férközzünk a gyermekhez. A gyermekhez legközelebb a saját gyermeki érzése áll. Kutatgassunk ezek között, a költeménynek megfelelően. Talán így.

Kik voltak már távol otthonuktól, kiknek vannak messzeszerettei? Engedjük, hadd mondják el ők, gondoltak-e övéikre? Mikor jut eszébe az embernek ilyesmi? Egy-egy ismerős arc, egy levél, a hazai csomag piros almája, édesanya sült tésztája, az otthon illata az ilyen érzés megindítója.

De nekem is van hasonló emlékem. Elmondom. Hiszen a gyermek jobban érez velem, mint a neki mégis csak idegebb költővel, mert közelebb áll hozzám. S ki, melyik tanító nem találna emlékei között megfelelő hangulatot?! Ne szégyeljük elmondani. És mennél őszintébb, mennél igazabb, annál inkább közelebb hozza hozzánk a gyermeket.

Az bizonyos, hogy ilyenkor bizonyos fokig a színész munkájába keveredünk. Vigyázzunk azonban, hogy kontárok ne legyünk. A gyermek szeme éles. Minden erőlködés, tulzás veszedelmes és nevettető. Csak a természetes hang és természetes érzés fogja meg a gyermek lelkét is. Meg aztán még valami: ne akarjunk költőbbek lenni a költőnél. A magunk érzéssel ne akarjuk tullicitálni a költői hangulatot. Ne fárasszuk ki a gyermek lelkét még mielőtt a költeményig, a költőig vezetnénk. Ne legyünk hosszadalmasok. Pár ügyesen alkalma-

most szó, megfelelő gesztus is elegendő ahhoz, hogy a költőhöz eljussunk. De a költőről is csak keveset, annyit, amennyi éppen szükséges. Nehogy az életrajzát adjuk elő terjedelmesen. Inkább arra térjünk rá, hogyan született meg ez a költeménye. Ezt nem nehéz eltalálni a lírai költeménynél. Azért lírai. Ha Szabolcska Mihályról csak annyit tudok, hogy Ókészen született s Temesváron volt lelkész, már nem lesz nehéz kitalálni, mikor s hogyan írhatta ezt a költeményt. Egy decemberi, karácsonyelőtti délután, talán az utcán jártában-kelében, amint sétált a karácsonyfát vivő emberek között. Láthatta a siető, boldog embereket, akik üzletből-üzletbe siettek, kezükben kiadós csomaggal. És talán egy fenyőfa illata erősebben beleszállt az orrába... a lelkébe... Valahol érezte ő már ezt az illatot... Kicsi volt a falu, kicsi legényke lehetett ő maga is. Sok régi emlék tódult a lelkére s mire hazaért, nem volt nehéz papírra vetni gondolatait. Hallgassátok csak!

És olvassuk el, vagy talán jobb lesz: mondjuk el. Ez lesz tanításunk legszebb, leglélekindítóbb hangulata. Csend és mélységes figyelem üli meg az osztályt. Ettől az előadástól függ, vajjon célt értünk-e? Most kell éreznie a gyermeknek azt, hogy mi magunk is átérezzük, szeretjük, élvezzük, amit mondunk. A tulzás persze itt is — mint mindenhol — veszélyes. Éppugy összetörjük vele a költeményt, mintha szakaszokra bontva tárgyalnánk azonnal, vagy szómagyarázatokkal fűszerezniék az előadást. De azt se engedjük meg, hogy a tanuló az előadás alatt a könyvét nézze. Elő se vegyék. Hadd érje őket a költemény szépségének, zavartalan, egységes hatása.

A költemény szép, színes, átértzett előadásával szinte be is fejezhetniék tanításunkat. Vannak azonban a költeménynek rejtett szépségei is, amiket csak többszöri olvasásra fedeznek fel a gyermekek. Természetesen ilyenkor ne a leggyengébb olvasók gyakorolják az olvasást, hanem a legjobbak. Érzést fejezzen ki a tanulók felolvasása is. Állítsuk meg, ha kell, olvassuk el magunk is a kérdéses sorokat, mondassuk el a gyermekekkel könyv nélkül, hallgassuk meg az önként jelentkezőket. Így javítgassuk, csiszolgassuk elejétől végig. Az olvasás gyakorlását külön órára hagyjuk! Más dolgunk van itt most. Ragadjuk ki a költemény egyes részeit. Kinek melyik gondolat tetszett legjobban? Miért? Hogy mondanánk mi? Hogyan mondja a költő?

Ha soha egyébkor
Rá sem emlékezném:
Karácsony estéjén
A mi kis házunkat
Mindig fölkeresném!

Hát máskor nem szoktuk fölkeresni? De igen, nyáron, a

nagyvakációban is. Akkor addig maradunk otthon, ameddig akarunk. De most, ilyenkor, karácsonykor, ha csak egy éjszákára is, mégis szentebb ez a találkozás! Ez a szeretet, a családi szeretet, együvértartozás ünnepe. Együtt van ilyenkor a család: apa, anya és a gyermekek.

Ha máskor eszembe
Sohsem is jutnának:
Karácsony estéjén
Örökké áldanám,
Az édesapámat,
Az édesanyámat!

Miért mondja, hogy „Örökké áldanám az édesapámat, az édesanyámat!” Máskor nem szereti őket? Igen, de ilyenkor mégis melegebben érződik a családi szeretet, béke, édes együvértartozás érzése.

Ránkcsöngettek. Várok még egy darabig, amíg megüli a lelkeket a költemény hangulata, aztán szó nélkül kilépek az osztályból.

Érzem, tudom, ma megnyitlak előttem a gyermek-lelkek, ma egyek voltunk a szeretetben...

Természeti- és gazdasági ismeretek

V.—VI. OSZTÁLY.

Hogyan készül a vászon?

A tanítás anyaga: A rostokat adó növények, fonál- és vászonkészítés.

Nevelési cél: A háziipar iránti érdeklődés felkeltése.

I. Előkészítés. Szedjük szét ezt a darab vásznat. Mit látunk? (Hosszanti és keresztfonalakból van összeszöve). Csavarjunk szét egy fonalkát! Mit tapasztalunk? (Finom szálakra, rostokra bomlik szét). Csavarjuk szét ezt a zsineget! (Ez is szétmegy). Miben különböznek szálai a vászonétól? (Ennek durvábbak rostjai, vastagabbak). A vásznat tehát miből szövik? (A vásznat fonalakból szövik). Miből fonják a fonalat? (Rostokból). Honnan szerzik a rostokat? (Vannak olyan növények, amelyeknek anyagát erre használják).

b) Célkitűzés. Beszéljünk ma arról, milyen növények adják a rostot, s hogyan készítik a vásznat?

II. Tárgyalás. A gyermekek tapasztalatainak alapján vagy szemléltetés révén rávezetjük a tanulókat a következőkre. A zsineg (spárga) durva fonala kender rostjaiból készül. A kender idegen világrészeken (Indiában) vadon is terem. Az emberek már nagyon régen észrevették, hogy ha az érett és jól megszáradt kendert összetördelik, belőle pozdorja hull ki s vastag, erős szálak maradnak vissza. E szálakból ujjaink kö-

zött erős fonalat sodorhatunk. (Szemléltetés). Ezek tulajdonsága miatt mezőkön, művelt földeken termelni kezdték. Hazánkban az Alföldön a porhanyós és televényes talajon jól tenyészik, csak nem szabad frissen trágyázott földbe vetni. A növény gyorsan fejlődik és sokszor 3 méter magasra is megnő. Juliusban már virágzik. Virágjai disztelenek, hiányosak. Az egyik növényen csak porzós, a másikon pedig csak termős virágok láthatók. Az ilyen növényt kétlaki növénynek nevezzük. A virágos kendert már juliusban, a magvast pedig csak szeptemberben tépik ki a földből (nyüvik). A magvas kenderből kiverik a magvakat s egy részét vetésre szánják, a többiből pedig olajat sajtolnak. Az olajból szappant lehet főzni. (Szemléltetés). A kendermagot nagyon szeretik a kalitkában tartott madárkák is, de megeszik a télen át itt maradó s éhező madárkák is, különösen a gyümölcsfákat tisztogató cinegék kedvelik finom csemege gyanánt. Azért télen, amikor szegénykék nem tudják megszerezni eledelüket a nagy hidegben, szórjunk számukra kendermagot. Még jobb, ha a magvakat megolvasztott faggyuval keverjük s melegben famélyedésbe, ágak tövébe öntjük. A faggyu megmerevedik, rátapad a fára, s a cinegék a magvakkal együtt lecsipkedik. Hálások lesznek érte, nyáron is a kertben maradnak s állandóan tisztogatják gyümölcsfainkat.

b) Dunántul, Erdélyben s a Felvidéken a finom fonalt lent szokták termelni. A len ugyanis az előáztsiai hegyvidékről került hozzánk, tehát kedveli a dombvidékeket s a nyirkos éghajlatot. A lent sűrűn vetjük, mert így a szára nem ágazhat el s fonala finomabb lesz. Virágai nagyon szép égkék színűek. Sziromlevelei éjjelre becsukódnak, hogy a porzókat és a termőt megvédjék a nedvességtől. A megérett toktermésben 8—10 fényes, lapos, olajos magot találunk. (Szemléltetés). A megérett lent szintén kitépik (nyüvik), s a magvakat kiverik. A magvakból olajat sajtolnak (szemléltetés) s a kisajtolás után visszamaradó növényi részekből olajos pogácsát készítenek. Állatok takarmányozására kitűnő. A lenolajat világításra, de különösen festékek készítésére használják. Főzéssel a lenolajból lenolajfirnisz készül, ezt az asztalosok s festők használják fel. Gyurjunk össze lenolajfirniszsel krétaport (szemléltetés). Így kapjuk az üvegesek ragasztóját (kitt). Keverjünk össze lenolajfirniszt korommal (szemléltetés). Így kapjuk a nyomdafestéket.

2. A kinyűtt kendert, lent kévékbe kötik s mesterségesen készült, nem mély vizű áztatókban 5—10 napig áztatják. Ezen idő alatt a rostokat összekötő enyvszerű anyag kioldódik, kiugozódik. Áztatás után a szabadban vékonyan a napra teregetik ki, hogy megszáradjon. Majd ismét kévékbe kötik és hazaviszik. Ott aztán az e célra szolgáló, házilag is elkészíthető

egyszerű gépekkel (rajz, vagy eredeti példány szemléltetése) törlik, tilolják, hogy így a belső fásrészeket (pozdorját) eltávolítsák és kitisztítják. A végleges tisztítás az ugynevezett gerebenen történik (rajzszemléltetés).

A gereben szögei között való áthuzgálással, fésüléssel nemcsak tisztítjuk, hanem rendezzük és kisimitjük a szálakat. Így kapjuk a tiszta rostokat (szöszt). Munkaközben a gereben szögeiről leszedett durvább szálakat kócnak nevezzük. Belőle készül a zsineg (spárga) és a különböző kötelek (kötélgyártó). A finomabb rostokat (szöszt) kézzel (rokkán) vagy géppel fonalakká fonják.

Igy készül a cérna. A cernát a szövőgépeken párhuzamosan elrendezik és erre merőlegesen keresztbe egy másik fonállal összeszövik (csolnak). Így nyerik a vásznat.

A nyersvászon sárgaszínű, ezért fehéríteni kell. A fehérítés úgy történik, hogy a vásznat víz közelében több héten át napra teregtik ki s naponként többször megöntözik. A víz a napon elpárolog és lassan fehéríti a vásznat.

3. Manapság a legtöbb cérna, vászon a forró égőv alatti termesztett gyapot- vagy pamutcsérjéből készül (képszemléltetés). Ennek diónagyságu toktermésében több mag van, melyek sok, 5—6 cm hosszú gyapotszállal vannak ellátva. Hasonlót láthatunk június hónapban a mi fűzfáinkon és nyárfáinkon is, csak hogy ezek toktermése alig borsónagyságu s kevés és rövid szál van bennük.

A gyapotszálakat tisztítják, cernát fonnak belőlük, ezekből pedig vásznat és pamutszöveteket szőnek. Nagyon sok pamutot természetnek, azért olcsón is adják, de vászna nem olyan jó, mint a lenből készült. A pamutot vatta néven használják még paplanokba, gondosan tisztítottat pedig sebek bekötésére (szemléltetés).

4. A legfinomabb és könnyen mosható vászon a lenvászon (lenbatiszt). Jó és olcsó a pamutvászon; durva, de erős a kendervászon (vitorlavászon). A finomabb fehérnemű lenbatisztból készül, olcsóbb és jó a pamutvászonból készült is.

Szokás szőni úgy is, hogy az egyik fonál len vagy kender, a másik pamut. Az ilyen vászon nem olyan értékes, természetesen jóval olcsóbb is a tiszta len- vagy kendervászonnál. Felismerni úgy lehet, ha egy darab vásznat olajba mártunk s rövid idő múlva az olajat kicsavarjuk belőle. Ilyenkor az olaj a lenszálakat áttetszővé teszi, a pamutszálak viszont fehérén maradnak (kísérlet).

Hogy a vászon tiszta lenből vagy kenderből készült-e, vagy pamuttal van-e hamisítva, azt úgy is fel lehet ismerni. ha a vászonból néhány fonalat kihuzunk és hirtelen rántással elszakítjuk. Ha a szakadás helyén a szálak göndörödnek és szétfoszlanak, akkor pamutból vannak. A lenből és kenderből

való szálak nem göndörödnek, hanem simák, egyenesek maradnak (kísérlet).

A vászonneműt nem szabad sokáig hevertetni a ládákban, szekrényekben, mert igen könnyen romlik. A fehérneműt mindig felváltva kell hordani, jól kimosni és napon szárítani. Így fehérebb és tartósabb lesz.

5. Egyes községekben a gazdák kendert, lent termelnek. Az asszonyok a hosszú tél folyamán feldolgozzák, fonalat fonsak, vásznat szőnek, nyáron a napon megfehéritik. Ebből készítik fehérneműjüket, abroszokat, ruházatuk nagy részét.

A falusiak esténként összejönnek a **fonóba**, ott elbeszélgetnek, elszórakoznak, a nők fonnak, tehát hasznos munkát végeznek. Így fejlődött ki a **házi fonó- és szövőipar**, amely nemcsak az egyes családoknak, hanem az országra, annak közgazdaságára is igen hasznos. Nem kell a külföldről kész dolgokat drága pénzen behozni. Emellett a nép is tanul, fejleszti szépérzékét. Olyan szép dolgokat tudnak csinálni, hogy a külföld is szívesen vásárolja (kalotaszegi varrottas, halasi-, csetneki-, óhegyi csipke stb). Fájdalom, utjabban a házi szövő- és fonóiparral egyre kevesebben foglalkoznak.

III. Összefoglalás. A kender, len, gyapot, ipari fonálnövények. Feldolgozásukkal házi- és gyári ipar foglalkozik.

Megbeszélés. Községünkben milyen fonálnövényt termelnek? Milyen kézimunkát csinálnak a nők? Mi mindent lehet készíteni fonálnövényekből? Hogyan készül a kötél, a hal fogására alkalmas háló? Hogyan fonják a fonalat? Milyen a rokka, a szövőszék? Községünkben hol és hogyan fehéritik a vásznat? Beszélgessünk a házi fonó- és szövőeszközökről.

(A feketebetűs szavakat táblára írjuk tanítás közben).

Történelem

V.—VI. OSZTÁLY.

A legnagyobb magyar

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Hazánk a napoleoni háborúk idején. Ki volt II. József utóda? Mi érdeme volt II. Lipótnak? (Az 1790—91-i országgyűlésen visszaállította a nemzet alkotmányát). Hogyan? (A nemzettel egyetértve törvénybe foglalta a kívánt alkotmányvédő biztosítékokat). Melyek voltak ezen alkotmányvédő biztosítékok? (Bár az 1723. évi törvények értelmében hazánkban mindig ugyanaz az uralkodó mint az osztrák örökös tartományokban, mégis Magyarország Ausztriától teljesen független ország. Semmiféle más népnek alávetve nincs és ezért saját törvényei és szokásai szerint kormányozandó. Az új király köteles magát hat hónapon belül megkoronáztatni és az országgyűlést minden harmadik évben össze-

hivni. A király ünnepélyesen megígérte, hogy a kormányzás terén idegen nyelvet nem fog behozni). Volt még egy igen fontos elhatározása ennek az országgyűlésnek, mi volt az? (A magyar nyelv terjesztése és művelése érdekében elhatározták, hogy a középiskolákban és az egyetemen kötelező a magyar nyelv tanítása).

Mi akadályozta meg a nemzetet, hogy elérhesse igazi alkotmányát? (A francia forradalom). Mit tudsz a Martinovics-féle szervezkedésről? Ettől meddig tartottak a francia háboruk? (1792—1815). Miért támogatták a magyar rendek I. Ferencet? (A nemesség féltette kiváltságait). Milyen gazdasági baj zúdult a magyarságra e háboruk folyamán? (Gazdaságiak: a folytonos háboruk következtében az ország gazdasági helyzete egyre rosszabb lett, az arany- és ezüstpénz eltűnt, a papírpénz értéke egyre csökkent. A papírpénz értékének egyötödére való csökkentése gazdaságilag leromlott hazánkat majdnem olyan terhekkel sújtotta, mint a gazdaságilag sokkal erősebb örökös tartományokat).

Mi vetett véget a francia háborúnak? (A Szentszövetség). Mit tüztek célul az e szövetségben tömörült hatalmak? (Azt, hogy a szabadság eszméjét, amely az utolsó negyedszázadban olyan felforgatást idézett elő Európában, nem engedik többé érvényesülni). Milyen állapotok voltak hazánkban I. Ferenc további uralma alatt? (Nem volt országgyűlés, az ország szigorú rendőri felügyelet alá került, tilos volt a szabad véleménynyilvánítás, a sajtót keményen ellenőrizték).

b) Célkitűzés. Igazán nem sok kellett ahhoz, hogy a magyarság visszasüllyedjen azon állapotokba, amelyekben a francia forradalom, I. Lipót vagy Mária Terézia és II. József uralma alatt volt. Hogy ez nem következett be, azt egy nagy magyarnak köszönhetjük: gróf Széchenyi Istvánnak. Beszéljünk ma róla.

II. Tárgyalás. a) Az 1825—27-i országgyűlés.

Az 1825-ben összehívott országgyűlés tagjaira a nemzeti feladatoknak egész sora várt. Hazánk ekkor valóban elmaradt a nyugateurópai nagy államok fejlődése mögött. Példátlan volt, hogy nálunk a nemzet nyelvét kizárták az igazgatásból, fővárosában magyar nyelven nem beszéltek. Az emberbaráti érzésekkel nem lehetett összeegyeztetni azt, hogy míg a kiváltságos osztályoknál volt minden jog (ők intézték a nemzet ügyeit, adót nem fizettek), addig az ország fönntartásának majdnem minden terhe a jobbágy vállaira nehezedett. Valósággal a nemzeti vagyon pocsékolása volt, hogy kitűnő földjeinket rosszul, elmaradt módon művelték, iparunk fejletlen volt, a kereskedelem pedig, amely más nemzeteket gazdaggá tett, a magyarságot nem érdekelte.

Ha a nemzet élni akart s európai színvonalon akart ma-

radni, okvetlenül változtatni kellett ezeken a szomorú állapotokon. A magyar országgyűlés belátta ezt, bizottságot is küldött ki a szükséges reformok előkészítésére. Ennek munkálatai azonban csak lassan készültek el. Sokan voltak, akik a lassú készülődéssel nem voltak megelégedve s e helyett tetteket sürgették. E férfiak között a vezető szerepet gróf Széchenyi István ragadta magához.

b) Gróf Széchenyi István élete.

Gróf Széchenyi István, gróf Széchenyi Ferencnek, a Nemzeti Múzeum megalapítójának fia, Bécsben született. A katonai pályára lépett; résztvett a Napoleon elleni háborúkban és különösen a lipcsei „népek csatájá”-ban tüntette ki magát hősi magatartásával. Később kilépett a hadseregből, beutazta Európát, sokat tanult, alaposan megismerte a külföldi viszonyokat, intézményeket. Utján akkoriban legjobb barátja, báró Wesselényi Miklós is elkísérte. Utazásuk alkalmával elkeseredve látták a nyugati államok fejlett gazdasági, társadalmi életét és elhatározták, hogy válllvetve fognak dolgozni hazánk helyzetének megjavításáért.

c) A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása.

Az 1825-i pozsonyi országgyűlésen felsőbüki Nagy Pál követ azt hangoztatta, hogy magyar anyanyelvünket a teljes pusztulástól csak a szegény magyar írók mentették meg s ideje volna már, hogy a gazdag magyar főurak is tegyenek valamit nyelvünk megmentéséért. Ekkor a hallgatóság sorából felállt Széchenyi István és a magyar nyelv művelésére hivatott Magyar Tudós Társaság megalapítására felajánlotta összes birtokainak egyévi jövedelmét, 60.000 forintot. A példáján felbuzdult főurak áldozatkésszégre rövid idő alatt olyan összeget biztosított, hogy ebből megalakulhatott a Magyar Tudományos Akadémia. Széchenyi Istvánnak ez a fellépése, a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, az 1825-i országgyűlés legjelentősebb eseménye.

d) A nemzeti erők egyesítése.

De Széchenyi nagyon jól tudta azt, hogy egyedül nem képes céljait megvalósítani. Ezért maga köré gyűjtötte az eddig leginkább Bécsben tartózkodó főnemeseiket. Szórakoztatásukra löversenyeket rendezett s buzdította őket, hogy fordítsanak gondot a magyar lótenyésztésre. Ebből a célból Lótenyésztőtársaságot alapított, ez később Országos Magyar Gazdasági Egyesületté alakult át és ma is gazdasági életünknek egyik irányítója (OMGE). Hogy a magyar főurak szétforgácsolt erejét közös munkára egyesítse s hogy gyakori eszmecserére adjon nekik alkalmat, megalapította Pesten a Nemzeti Kaszinót, melynek példáján a vidéki városokban is mind több kaszinó keletkezett.

e) Széchenyi irodalmi működése.

Széchenyi gazdasági eszméinek mennél szélesebb körben való elterjesztése céljából irodalmi téren is korszakot jelentő munkásságot fejtett ki. 1830-ban megjelent könyve, a *Hitel*, amelyet „honunk szegény asszonyainak” ajánlott, valósággal felrázta a nemzetet. Ebben a könyvében rámutatott arra, hogy a magyar birtokosok sok földje mellett s annak ellenére, hogy nem fizet adót, sokszor olyan szegény, hogy közeljár a koldusbothoz. Ennek legfőbb oka, hogy az ősiség miatt birtokát nem adhatja el s nem kaphat rá pénzkölcsönt, nincs hitele. Pénz nélkül pedig nem képes elhanyagolt birtokát rendbehozni. Ezért sürgette az ősiségi törvény eltörlését, a földnek gazdaságos művelését, jó utakat, hidakat, csatornák építését, gyárakat, malmok alapítását. „A mult elesett hatalmunkból — mondotta könyve végén —, a jövőnek urai vagyunk. Birjuk inkább elszánt hazafiságunk és hív egyesülésünk által drága anyaföldünket szebb virradásra. Sokan ezt gondolják: Magyarország volt; én azt szeretem hinni: Lesz!”

Széchenyi a *Hitelben* kifejtett terveit „Világ” című munkájában rendszerbe foglalta, harmadik nagy művében, a „Stádiumban” pedig a tervszerű haladás útját mutatta meg nemzetének. Munkáinak hatása oly nagy volt, hogy rövid idő alatt nagy párt, a haladók táborát állott melléje s terveit magáénak vallotta.

f) Gazdasági alkotásai.

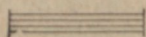
De a nagy irodalmi munkásság mellett Széchenyi nem tévesztette szem elől azt sem, hogy építő, nemzetet átalakító hatást tettekkkel jobban lehet elérni, mint a legékesebb szavakkal.

Elveit a gyakorlatban is igyekezett megvalósítani. Megindította a rendes gőzhajóforgalmat Bécs és Pest között; megkezdte az Al-Duna sziklagátjainak szétrobbantását s így a hatalmas folyamnak ezen a szakaszon hajózhatóvá tételét. A nagytehetségű magyar mérnökkel, Vásárhelyi Pállal együtt hozzáfogott a Tisza szabályozásához s ezzel óriási területeket szerzett a magyar földművelés számára. Életre keltette egyik legkedveltebb eszméjét, a Lánchidat Buda és Pest között. A technikának ezt a remekét Clark Ádám angol mérnökkel építette meg. Ez a híd ütötte az első rést a nemesség adómentességén, mert itt nemes és jobbágy egyformán volt kénytelen fizetni. Széchenyi példáját követve a magyar társadalom is felbuzdult és több új intézményt hívott életre. 1837-ben közadakozásból felépült a Nemzeti Színház, nemsokára azután megalakult az első magyar pénzügyintézet, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár.

III. Összefoglalás. Széchenyi István reformtörekvései az országban igen erős visszhangra találtak. Különösen az 1825 és 1848 között háromévenként összehívott országgyűlések foglal-

koztak sokat Széchenyi terveivel, ők is reformálni, újjáalakítani akarták hazánkat. Mindez Széchenyi kezdeményezésére történt.

Széchenyi érdemei. Széchenyi személyes alkotásaival és kortársaira, sőt az utókorra is gyakorolt hatásával mérhetetlen értékeket adott nemzetének s valóban megérdemei a legnagyobb magyar nevet.

A MAGYAR NYELV

Ó szép magyar nyelv! Aki egyszer téged
Ajkára vón, többé nem dobhat el;
Szentség gyanánt hogy befogadja éked,
Őrző oltárrá válik a kebel.

Gyöngéd vagy és lágy, mint mennybeli kék,
S dörögni ugy tudsz, mint villámos ég.
Minden, mi fejben vagy szívben fakad,
Tőled nyer pompát, szindús szavakat;
Nagy eszme, érzés oly ragyogva hord,
Mint egy király az ünneplő bibort.

Hát a csapongó,
Gyorsszavu tréfák
Játszi szökését
Festi-e más nyelv
Oly remekül?
Pattog a vig élc,
Ám sebe nem fáj,
Mert csak enyelgés,
Tarka bohóság
Volt az egész.

Magasztos gyásznak bánatdulta hangja
Ugy zendül benne, mint egyház harangja,
Mely messze hinti mély, komor szavát,
Búg, mint a gyászdal, mint sirfáklya lobban,
S mint sulyos léptek kriptacsarnokban,
Ugy döng minden szó a kedélyen át.

Ciklop pörölye, hogyha csatát fest,
Csatakürtök bösz riadással
Hall! Hall!
Száguldva, vihogva, kapálva,
Dölyfös paripák rohannak elő,
Százak keze vág, százak keze lő.

Nem szárnyal a vérködös égre más,
Csak ágyudörej, szitok és zuhanás!
Rázkódik a föld, iszonyodva reng,
Amerre a kartács vad tánca kereng,
Dul a szilaj kéz, csattog a kard,
Sebet osztva süvölti: Ne bánts a magyart!

Hatalmas szép nyelv,
Magyarnak nyelve!
Maradj örökké
Nagy és virágzó!
Kisérjen áldás,
Amig világ áll!
S legyen megáldott
Az is, aki téged
Ajkára vesz majd,
Elsőt rebegve,
Végsőt sóhajtva!

(Ábrányi Emil).

M E S E D É L U T Á N

Adj, Uram, jobb időt . . .

Busul a magyar most maga állapotján:
Fokosa sincs már meg öreg koldusbotján.

Pusztá koldusbottal bujdokol az erdőn,
Nagy megbusultában így sóhajt kesergőn:

Adj, Uram jobb időt bus Magyarországnak,
Sok fát az erdőnek, fának is sok ágat!

Ágat viszem botnak, botot fokosnyélnek,
Nyelet, rézfokossal, bus magyar legénynek.

Adj, Uram, sok fokost magyarok kezébe,
Magyarok kezéből ellenség fejébe.

Nagy erőt karunknak, jobb kedvet magunknak,
Adj, Uram, jobb időt szegény országunknak.

(Sajó Sándor).

Disznótor

Az a nap, midőn a kövérre hizott pocát leölik, nagy és komoly jelentőségű. Azon már előre tárgyalni kell, hogy mikor és mely időben történjék. Szinte értekezni kell a szomszédsággal, nehogy a napok összeessenek. A tanyán nincs böllér (sertésvágó hentes) és nincsenek vágólegények, ennél fogva az ölés munkásai mind a szomszédokból kerülnek ki. Azoknak izenet megy jó előre; az asszony sorát ejti, hogy beszeresse a szükséges dolgokat, a gyerekek elkérezkednek az iskolából. A gazda pedig tesz-vesz az udvaron, kést köszörül, baltát élesít, továbbá köteleket, láncokat készít elő.

Azon a bizonyos reggelen aztán korán kelnek. Még sötét a táj, a hold lement, csak a hó világít. Ebben a hóban fekete pontok mozognak, itt is, ott is egy, ezek a segédkezők. Lassan érnek a tanvához, beköszöntenek és szívélyesen fogadtatnak. Pál gazda tölt a pálinkás pohárba, keresztet vet reá s azt mondja:

— No.

Igy sorba kóstolják az italt, amely után rögtön a munka következik. A gyerekek félve húzódnak meg a szobában, midőn odakint nagy ordítás támad. A poca zengi a hattyudalát.

—Ide a tálat! — kiáltja valaki.

Még néhányszor sikít az állat, azután vége. Hirtelen nagy lesz a világosság a tájon, amely az ablakon is bever. Erre kifutnak a gyerekek, s a nagyobb büszkén kiáltja a kisebbeknek:

— Ahun a!

A háztól kissé távolban, hogy valami bait ne csináljon, ég már a szalma, közepén pedig a máglyahalálra hurcolt öszömadta. A láng végignyaldossa, forgatiák, emelik benne, amíg bőre barnára sül: Pál gazda késsel huzogatja a hátát, hogy minden letisztuljon róla. Azután hamvad a szalma, a parázsban fekvő állatot tűnődve nézik az emberek.

— Hát szép sonkája van — mondja Gál János.

— Még szalonna is akad bőven...

— Hát hiszen sokat is evett, amíg megvolt, ugy-e, Pali?

— No, az bizonyos — felel Pál gazda, kedvtelve tekintvén végig a sertésen, amely most kinyújtott lábakkal, pörkölt állapotban fekszik a pörnyén.

Most kocsira teszik s a ház elé huzzák. Jön a nagy munka, a darabolás, amihez igen sok hozzáértés kívántatik. Ezt Ambrus István eszközli, aki nagyon tudja. Amint hozzányul a felakasztott sertéshez az élesre fent késsel, suhogva hasad meg a bőr, a szalonna. Azután a derécsontot forgácsolja ketté, le egészen a fejéig, s ilyformán két külön darabra választja az egészet. Ha most már mázsa van a háznál, el nem mulasztják megmérni. Haszna ennek ugyan nincs, mert azzal nem lesz

több, sem kevesebb, de hát érdekes összehasonlításokra ad alkalmat. A tavalyi első vágás például sokkal több volt, mint ez, de azért ez sem utolsó. A szomszédé meg éppen a nyomába se léphet.

— Nem hiába volt olyan agárkutya-formájú malackorában — véli a szomszéd.

Mindez már dolog közben történik. A munka sok. Darabolják a húst, szalonnát, s akármennyi hely van a tűzhelyen, ott mind lánggal ég a gally és izzik a szőlőtőke vastag parazsa. Kerekítik ki a sonkát is; az asszonyok a tölteléket gyártják. A nagyobbik gyerek a hurka végibe való fa faragásával bizatik meg, a kisebbik pedig a kutyák és macskák távoltartását vállalja magára. Tisztének buzgón megfelel, látszólag igen harcol az állatok ellen nyirfaággal, titokban pedig leestett húst, csontot dobogat nekik.

Igy megy ez szakadatlan estig, éppen csak hogy egy falatot esznek. Amíg minden elkészítve nincsen, nem is lehet más-kép. Sem bor, sem pálinka nem járja, mert ez veszedelmes ilyenkor, mikor szűk helyen sok ember dolgozik késsel. Az élesre fent acél könnyen megszabad és az embervér nem jó a sertéstöltelékekbe. Akonyodik, mikor az ebéd ideje beáll, amidőn annak, akit egész nap daraboltak, a torát ülnék. Asztalhoz vonul mindenki.

— Mindjárt kezd gyünni az étel — mondja a gazda.

Gyün is. Legnagyobb ünnepen sem kerül annyi étel az asztalra, mint ilyenkor, aminek a magyarázata abban keresendő, hogy a segédkezet nyújtott szomszédok napszámját akarják vele meghálálni. Tyuklevessel kezdődik, azután jön a töltöttkáposzta meg a paprikás, meg a fánk és csak azután következnek a valóságos disznóból való ételek. Ezt is sorba kell kóstolni, milyennek sikerült a kolbász, a hurka, a véres meg a májas. Hát a sültje meg a sültött vér? Ez mind sorra kerül, váltakozva itallal. Most jó keletje van a bornak, s estére kelve átvetődik valamely tanyából egy legény is, aki jól tud citerázni. Ez bizony nem ideges embernek való muzsika, de azért ott jó ez nagyon. A legény kezében a ludtoll ügyesen szaladgál a rézhurokon. Vidám állapot ez. Az arcok kipirosodnak, a gazda mosolyogva tekint szét a népeken. Közben, hogy a citera elhallgat (mert gyantázni kell a citerásnak is), az összekoccanó poharak zaját Sáb Mihály szakítja félbe. Már igen nagyon fényben égnek a szemei, s ilyenkor szóval szokta tartani a társaságot. Ő ugyanis régente sokat próbált, s ennélfogva hallgatják a dolgait, bár nem tulságos szokása az igazmondás. Isten, ember tudia róla például, hogy furvézer volt a katonaságnál, de ilyenkor egyszerre huszár lesz és válogatott kalandokba bocsátkozik. Most is arról tárgyal, felcsapva fogai között a pipaszárat.

— Königrécnél is hékás — mondja — oda voltam én kommandérozva a legfelsőbb segédtsízt generálishoz. Álltunk a lóval a dombon a legfölsőbb tábornagy generális mög a vezérőrnagy, mög én. Állt a csata szörnyen, gyütt-é az élős? — de gyütt ám. No hát mán kezdtek hátrálni a mieink. Münk állunk a dombon. Vágtat eccor a fehértajtékos sárga lovon a segédtsízt, hogy aszonygya:

— Ekcelenc ik meldige horzám, linka flügli krügli prügli. (Kegyelmes Uram, jelentem alásan, a balszárny kikap).

A legfelső tábornagy nem szólt semmit, én mög aszontam: semmit.

De akkó gyün ám egy csillagos pej lovon szörnyen sebösen a harmadik segédtsízt, hogy aszonygya:

— Ekcelence ik meldige horzám, alesz krügli, prügli. (Mindenkik kikap).

A legfelső tábornagy nem szólt semmit, én mög aszontam:

— De most mán gyerünk!

A hallgatóság nevetni kezd. A gazda azt mondja elismerésképp Mihálynak:

— Bolond, kend, koma.

Sáb, aki teljes jutalmát találta a fölhangzó kacajban, a kancsóhoz nyul s vidáman int a cimboráknak:

— Baj is az!... csak másképp egészség lögyön!

(Tömörkény István).

Karácsonyi álom

Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
Égi hárfa zendül, cseng a kis harang.
Szent karácsonyest van, ájtatos dalu,
Kis Jézust dicsérni gyül a kis falu,
Kis Jézust dicsérni, ki ma született
S aki a megváltó, örök Szeretet.

Lenn az utcavégen, a falu határán
Nádfedeles viskó áll magában árván.
Szomorú a hajlék, hát még a lakója!
Nincsen itt fényesség, nincsen csillogó fa,
Csak a hó világít, messze még a hajnal...
Szegény özvegyasszony virraszt könnyes arccal,
Fiacskája beteg, láz gyötri a testét,
Soha ily fekete, bus karácsonyestét!
Fölriad a gyermek: „Édes, jó anyácskám,
Menjünk a templomba, legalább meglátnám
Ott a kised Jézust az ő szent anyjával
És a pásztorokot, a három királlyal”.

Szól az özvegyasszony, elcsuklik a hangja:
 „Jaj, hogy is mennénk el ebbe a viharba?...
 Imádkozz, fiacskám, álmodj csudaszépet,
 hiszen a kis Jézus így is szeret téged,
 Templom a kunyhó is, ahol imádkoznak
 S ha nem látod máma, majd meglátod holnap!”
 Földerül a gyermek sápadt arca menten:
 „Szeret a kis Jézus, ugy-e, szeret engem?...”
 Pici kezecskéjét kulcsolja imára,
 Szeme lecsukódik... S odakünn szitálva
 Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
 Kis Jézust dicsérni hív a kis harang.
 Nádfödeles viskón zörren a kilincs,
 Tündércsengetyű szól: csingiling, csiling.
 Nyílik már az ajtó, fényesség ragyog:
 Halk suhanva jönnek három angyalok.
 Angyaloknak élén csöppnyi dalia:
 Égi, szőke Gyermeke, az Isten Fia.
 Hoz fenyőt az egyik, rajta mennyi jó:
 Selymes, lágy cukorka és arany dió!
 A másik kezében apró Betlehem,
 Nem lehet szebb ennél fenn az égben sem!
 Aztán szép subácska, csákó, hintaló,
 Ilyen kis legénynek éppen ez való!
 Három angyaloknak most Jézuska int,
 Ágyacskája mellé rakják sorra mind...
 Álom vagy valóság? Földre szállt csoda:
 Nádfödeles viskó-tündérpalota.

* * *

Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
 Kis Jézust dicsérni hív a kis harang.
 Kérde anyja reggel: „Hogy vagy Pistikám?”
 Fölkacag a gyermek, fürge és vidám.
 Ki a szívek mélyén szent hitet kutat,
 Meghallgatta Jézus hő imájukat.
 Mennek a templomba nagyvigan, gyalog...
 Utjukon kísérik három angyalok.

(Szathmáry István).

Szilveszter reggelen

Ötszörös erővel jött ránk a büszke ellenség.

Elfoglalta már Sopront, Győrt, Tatát, Pápát, Veszprémet s a Vértesnek és Bakonynak szakadékos völgyén keresztül közelgett a főváros felé.

A moóri halmokon megállott előtte Perczel Mór, a vakmerő és rettenthetetlen honvédtábornok.

Volt neki ötezer embere és tizenkét ágyuja, s jött ellene huszonkétezer ember és hatvan ágyu. S az ő serege fázott és napok óta hátrált, s ellenfele győző volt és büszke. Neki volt hat század lovassága s ellenfelének harmadfél ezrede.

A csatát elveszté, el kellett vesztenie. Ezer honvéd maradt holtan és sebesülten a sziklává fagyott havon.

Oly nagy volt az ellenség tulereje, hogy elfoghatta volna az egész honvédtábort a visszavonulásnál.

* * *

Mikor a visszavonulás megkezdődött, az utóseregnél egy csapatban állott Moórtól észak felé pár század huszár. Fialat főhadnagy volt a parancsnoka.

A főhadnagynak Kun Béla volt a neve.

Tizennyolcéves volt. Egész gyermek, még bajusza se pelyhedzett. Fia a veszprémi alispánnak.

A csata előtt Moórott egy Schmidt nevű svábnál volt elszállásolva. Az öreg sváb asszony egész este fejét cirógatta, meleg étellel etette-itatta, édes fiának nevezte, s tizszer kicsordultak könnyei, midőn arra gondolt, hogy ez a gyermek már katona, s hogy még csatába is kell menni, ahol baj érheti. A szegény sváb jobbagyasszony el nem gondolhatta, hogy oly nagy ur, mint egy alispán, hogy nézhette el gyöngé fiának katonává lettét.

— Így parancsolta az ország, — mondá a főhadnagy a sváb asszonynak.

— Ó, édes Istenem, már hogy parancsolhatna az ország egy alispánnak!

Egész éjjel nem aludt a sváb asszony. Csak ott virrasztott a gyermek fejénél és sirva fakadt, ha elgondolá, hogy tud ez oly nyugodtan aludni.

Reggel csatára készültek.

A sváb asszony sehogyse akarta eresztetni a gyermeket. Kérte, biztatta, hogy maradjon nála. elrejtí a szénás pajtába a csata elől s másnap elviszi haza Veszprémbe, édesapjához.

A gyermek nevetett e nagy jóindulaton. Hanem azért melőtt lovára ült volna, megcsókolta az öreg sváb asszonyt.

— Estére visszajövök, — szölt s kiugratott legényeihez.

* * *

Ez a főhadnagy volt a csata után amaz alig pár száz hu-

szárnak parancsnoka. Fellebbvalói már akkor itt-ott elhullottak.

Legényeivel félre állott az utból egy kissé emelkedettebb helyre, hogy a honvéd menekülhessen a város felé. Az ellenség nagy gyorsasággal fejté ki lovasságát az üldözésre.

A gyermek sasszemekkel nézte a naptól és hótól csillogó levegőn át az ellenség mozdulatait. S észrevette, amint egy egész ezred vasas fejlődött ki széles hadsorra, üldözni, bekeríteni és elfogni a menekülő honvédsereget.

— Fiaim, — szólt huszáraihoz — ezt a vasas ezredet nekünk kell feltartóztatnunk.

Az ezred állott ezer jó katonából s a huszárok lehettek tán másfélszázan.

Egy vén huszár megcsóválta fejét.

— Főhadnagy uram, mi ezzel a sereggel meg nem ütközhetünk.

E pillanatban jött oda a vezér futárja azzal a rendelettel, hogy a huszárok utolsó emberig fedezzék a visszavonulást s állják meg a tért, különben elvesz minden.

A gyermek legényei előtt megállott s kardjával a közeli ellenségre mutatott.

— Hallottátok fiaim a parancsolatot, itt most meg kell halnunk. Előre!

A huszárok nem mozdultak. Bolondság volna az. Már zúgott feléjük az ellenséges lovasság tömegének rettentő robogása.

A gyermek elhalványodott. Pisztolyát kirántá, belelőtt a huszárok sorába s azután elhajítá kezéből. S harsány hangon rivalta hozzájuk:

— No hát én majd megmutatom, hogy kell meghalni!

Baljával összerántá a kantárszárat és sarkantyuit belevágta a ló oldalába, villogó karddal, mint a vihar rontott neki az ellenségnek.

Kiválasztá az ezredparancsnokot. Gróf Schaffgotsche volt az, vitéz katona, termete óriás, oldalán és háta mögött a győzedelmes ezred. S szemben vele egyetlen huszár, az is gyermek.

Az összecsapás egy szempillantásig tartott. A gyermek kardja ketté hasította az óriás ezredparancsnok sisakját és koponyáját. Holtan esett le lováról.

A huszárok megdermedve nézték e jelenetet a távolból. De most a düh, a szégyen a hősi kötelesség föltámadt bennük s a vadállat bősziült haragjával, ordítva rohantak neki a vasasezrednek. Hogy megmentsek a gyermeket, az ő főhadnagyukat.

Késő volt.

A gyermek és ló száz kardcsapás alatt esett össze egy halommá. S keresztül robogott rajta az egész ezred.

A huszárok közül elesett vagy száz. Csak hatvankettő me-

nekült meg. Valamennyi sebbel.

S midőn a csatának vége lett, gróf Schaffgotsche holttestéhez odament egy hű szolgája és sirva fakadva holt ura fölött, midőn mellette meglátta a gyermeket, kirántá pisztolyát s a gyermek mellébe lőtt.

— Ez a kutya ölte meg — szólt — az én uramat.

A gyermek nem hallotta a szót s nem érezte a lövést. Piros vére rózsákat festett a fehér hóra.

* * *

Schmidt, a vén sváb és felesége kiálltak az utcaajtóba s ott lesték-várták, mikor jön már a fiatal huszár, az ő vendégjük.

Előttük menekült el az egész tábor, gyalogosok, tüzerek, lovasok, az egész tábornok, maga a vezér is. Az ő vendégjük nem jött.

A sváb asszony sirva kérdezett meg minden futó honvédet, hová lett a veszprémi alispán fia.

Nem felelt neki egy se.

Utóbb menekültek a huszárok is. Egy, kettő, egymás után, véresen, foszlott ruhával, szakadozottan.

A sváb asszony ezeknél is a gyermek után rimázkodott.

Egy huszár meghallotta s kardjával a város felé mutatott a csatatérre.

A sváb asszony sietve indult meg, hogy fölkeresse a gyermeket. Alig ért a város közepére, már a vasas ezred jött rá szemközt, tömegben, győzve, trombitahang rivalgása mellett.

Csak megállt a sváb asszony, mint a sóbálvány. Ezek közt nem lesz már az ő vendége.

Haza tántorgott. Nyugtát nem talált. Egyszer sirt, más-szor imádkozott. Hogy az a gyermek meghalt volna, el nem hitte. Bizonyosan elbujt valahol, a hóban rejtőzik, bizonyosan meghül, megbetegszik, fel kell azt keresni.

Mikor bealkonyodott, a két öreg kiment a város végére s elment a csatatérre. Megnéztek minden holtat, a gyermeket nem találták. A csikorgó hidegben mentek tovább, lámpát is gyújtva, pedig a hó is, a hold is világított, a csillagok is fényltek. Végre két holtat is találtak egymás mellett. Az asszony rögtön megismerte, hogy az ő vendége az egyik.

De még akkor se hitte, hogy meghalt.

Férjét rögtön visszaküldte emberekért és ágybeliért. Ő maga addig melengette, ápolgatta, siratgatta.

Hazavitték s levetkőztették a meleg szobában. Irtóztató volt ránézni. Az a gyöngye termet, hogy össze volt zuzva, az a gyermekarc hogy össze volt vágva!

De a meleg szobában vérezni kezdtek a sebek. Orvost hívtak rögtön s az bekötözte a sebeket.

Künt az irtóztató hidegben elfagytak a sebek ajkai. Ezért nem vérzett el a gyermek.

A sváb asszony kezén magához jött s szemeit felnyitotta éppen Szilveszter reggelén.

***

Tavasza felgyógyult. Kardot többé kezébe fogni nem tudott, de azért végigharcolta a függetlenség harcát.

Tizenöt esztendő múlva jöhetett haza Olaszországból, s első útja volt a vén svábot és feleségét fölkeresni.

Azok már akkor rég porladoztak fönt a dombon, a temetőben. Még sirjukat se találta meg.

(Eötvös Károly).

Ujév hajnalán

Az ujév: ifju, csöpp legény,
Ó-esztendő: öreg már szegény...
Azért barátsággal szoritnak
Kezet Szilveszter estelén!
Ó-év mehet! Ötőle már
Derűt és jót ugyan ki vár?
Ujév az Úr!... Előtte nyitva
Köröskörül minden határ!

Ahol nevét kiejtik:
A szív reménységgel megtelik,
Egész világ lábához omlik,
Egy éjtszakán át — reggelig!
Egy éjtszakán, mely nem hideg,
Amely ünnep mindenkinek,
Amelytől gazdag lesz a koldus,
És gyöngédszívü a rideg...

Ujév... Nálunk vigyázva járj,
Nagy ünneplést tőlünk ne várj,
A szörnyű magyar temetőben,
A Golgotánál meg-megállj...
Nézd: Ott Kelet, Dél és itt Nyugat
Tengernyi sirhalmot mutat...
A régi magyar: nincsen többé...
A mai magyar: már nem mulat.
Kolozsvár, Brassó és Pozsony
Fogadnak sáros-rongyoson...
A székely Erdélye s a Bánát
Sötétlenek rád gyászosan!
És nem lesz vig ujévünk nekünk,
Amig békében szenvedünk,
Amig Kárpátok jégvirága
Másnak virágzik, — nem nekünk!

Ujesztendő, tégy még csodát!
 Virraszd ránk évek vig sorát.
 Akaszd újra az ősi földbe
 A magyar ekét s boronát...
 Kik jártunk eddig rongyosan:
 Köszöntsünk vig-virágosan!
 S magyar Újévre harangozzon
 Kolozsvár, Brassó s ott fenn, Pozsony!

(Székely N. Sándor).

Hogyan tanultam meg írni?

A napsütéses hosszú ősre kegyetlen tél következett. A nagy hófúvások betemették a házunkat, nem lehetett mozdulni se ki, se be. A vasárnapok csak olyanok voltak, mint a hét-köznapiak, lelkes állat nem vetődött felénk soha, s nekem nem volt egyéb mulatságom, mint hallgatni a szelek üvöltését. A szelek nagyon oda voltak szokva a padlásunkra, s én már a szavukról megismertem, melyik az északi, melyik a déli, melyik fúj Dunánról, melyik Tiszáról. Álmatlan éjtszakákon sokat elhallgattam, mikor összevesztek a széltestvérek a nádtetőn és harsogva-zugva kergették egymást ki s be a szelelőlukakon.

Édesapám egyszer odaintett magához. Azt kérdezte tőlem, mit szólnék hozzá, ha iskolába odaadna Kese kalaposhoz.

— Mert ott van már az időd gyermekem és olyan oktalanul mégse nőhetsz fel, mint a ló-sóska az árokparton.

Azt hiszem, akkor estem gondolkozóba először életemben. Fülhegygyel hallottam már én egyet-mást Kese kalaposról, de azok nem voltak valami szivvidámitó dolgok. Ez a jó ember csak nyáron foglalkozott kalaposmesterséggel, télen beállt tanítónak. Persze csak olyan vad tanítónak. Szegény emberek adták keze alá gyerekeiket, akik messzillelték vagy drágállották az igazi iskolát. A Kese kalapos iskolájában nem kellett se könyv, se irka. A kalapos az ajtaja felső felére fölirta krétával az ábécét, s a gyerekek addig rajzolta őket az alsó felére, míg egészen írástudó nem vált belőle. Meg lehetett tanulni minden betűt, csak az ipszilont nem. Arról azt tartotta a kalapos, hogy az nem magyar betű és azt nem is tanította. Aki az ő iskolájában nevelkedett tudóssá, azt arról lehetett megismerni, hogy mindent i-vel irt, amit más rendes ember ipszilonnal. Az ő diákjai nem azt kérdezték egymástól, hogy vagy, hanem azt: **hogi vagi?**

Én azonban nem találtam szép játéknak sem az egyik iskolát, sem a másikat. Mirevaló az iskola? A sárgarigók se járnak iskolába, a gyíkok se járnak, mégis egészen jól megélnek. Az édesapám se járt iskolába, mégis olyan madarat tud cifráz-

ni a subára, hogy majd megszólal. Hiszen olvasni olvas az ember, mikor megolvassa, hogy hányat szól a kakuk, vagy hogy hány tojás van a vércsefészekben, de azért ugyan nem érdemes iskolába járni. Irni is ír az ember szücskrétéval a láda tejére, vagy sárga földdel a ház falára mindenféle szép lovakat, huszárokat, akasztott embereket, de annak mindnyájának van értelme. Hanem mindenfelé kricszkrakszokat firkálni, amik semmihez sem hasonlítanak ezen a világon, ugyan mire való ilyen bolondságokat csinálni?

— Szeretném, ha ember lenne belőled, gyerekem — rezentett ki apám abból a nagy hallgatásból, amibe beleestem, míg ezeket elgondoltam.

— Az is leszek, édesapám — feleltem rá hirtelen, de aztán jobbnak láttam lenyelni a többi, amit mondani akartam. Hogy ember lesz én belőlem, nem is kicsi. Cimeres nagy ur, ország bírāja! Csak én egyszer nyomára jöjjenek azoknak a kincseknek, amiknek a bűbájos Küsmödi a tudója.

Persze, a Küsmödi kincsei meg nem menthettek volna engem a Kese kalapos iskolaműhelyétől, ha drága jó édesanyám meg nem ment. De ő az ölébe huzott és megcirógatta a bozontomat.

— De ilyen télben nem adom ám ki szegénykémet a házból. Gyenge virágszálam, dehogy eresztem ki ebbe a vad időbe! Tél fagyában, hófúvásban botorkálni, hogy engedhetném! Hóban elbukna, jégen elcsuszhatna, rossz gyerekek megkergethetnék, kutyák megszaggathatnák. Kese kalapos tudományát nyáron is megtalálhatja. Aztán meg annyit én is tudok, mint az a vén szeleburdi. Ne félj kincsecském. úgy megtanítalak én téged írni, olvasni, hogy püspökkorodban se felejtet el!

— No, azt megnézzük — nevette el magát édesapám. Én magam is azt gondoltam, hogy no, azt szeretném látni, mikor énbőlőlem szülém tudós embert csinál.

Hát pedig azt csinált. Olyan fortélyt eszelt ki, amilyen csak anyaszivektől telik.

Akárhogy fütötték a bubost, a szoba ablaka egész télen át ki sem engedett. S az a befagyott ablak volt az én szobatáblám, édesanyám gyűrűsujja rajta a palavessző. Lesz-e valaha a világon gyémántból faragott íróvessző, mely drágább lehetne a munkában megbarnult, jeges vizekben megvörösödött, éles szelektől reszelőre fújt vézna ujjnál, mely sütés, főzés, mosogatás után fáradhatatlanul kopogott a jégvirágos üvegen? És lesz-e valaha a világon szépiróember, aki utánozni tudná azokat az ide-oda csuszkáló, hol hanyattvágódó, hol orrabukó furcsa ákom-bákomokat, melyek korcsolyázó tündérék szeszélyes lábnyomához hasonlítanak.

Sokat sirtunk, sokat kacagtunk azon a télen. Voltak gonosz, makacs betűk, amelyek nem akartak szót fogadni tanítómes-

terüknek se és voltak kedves, derék, barátságos betűk, amiket az én ügyetlen ujjam is egyszerre elő tudott hívni. A „g” betűnek sohase fogom megbocsátani azokat a könnyeket, melyek a világ legdrágább szeméből omlottak miatta. S az „o” betűre mindig úgy fogok gondolni, mint áldásra nyitott szájra. Ezt kedveltem legjobban, mert ez volt a legkönnyebb. Le tudtam írni a számmal is: csak rá kellett lehelnem egész közelről az ablakra. Egyszer ugyan odafagyott az orrom hegye, de édesapám megvigasztalt azzal, hogy marad abból elég, ha a fele lefagy is.

A világból csak annyit láttam ezen a télen, amennyit a jégbe karcolt betűkön keresztül látni lehetett. Fagyott madarakat a hóban. Néha egy-egy ijedt nyulat. Egyszer messziről az öreg Küsmödit is láttam.

Azon estén ezt a szót kapartam bele a jégvirágok mezejébe:

K i n c s.

Édesapám odaállott mögém a mécsessel, hogy jobban lássa, mit dolgozom. A betűk árnyéka óriásivá nyulva vetődött ki a hóra s úgy reszketett a mécs lobogásában, mint valami varázsírás.

— Te, az S-et megfordítva irtad! — kacagott édesapám —, nézd, így kell azt írni.

Azzal a körmével egy rendes S betűt hasított az ablak jégébe. De én ravaszul csóváltam a fejemet, hogy engem nem lehet bolonddá tenni. Tudom én, hogy az az igazi, amire szülém tanított.

S ha gyorsan írok, most is sokszor megesik velem, hogy megfordítva írom az S-et, mint ahogy falusi szabók cégtábláján látni. S mikor észreveszem a hibát, mindig teleszalad a szemem könnyel és megcsókolom a szívemmel a ráncos öreg kezét, amely a kigyóbetűt először mutatta meg nekem.

Télikép

Ilyenkor a szobánk, mint a sziget,
S körötte a hideg lég, mint a tenger.
Kis kucsmáinkon zuzmara zizeg,
S piros arcokkal, könnyező szemekkel
Haza jövünk. Kezünkben korcsolya,
Reánk süt a lámpácska mosolya
És fő a kedves kávé, forr a tej,
A pesztonka perecért szalad el
És pihegünk s szemünk bámulva néz
S a sárga gesztenyén végigcsorog
A rózsaméz.

(Kosztolányi Dezső.)

BETLEHEMESEK

Szövegét írta: Bodor Aladár.

Népdal.

1 Bet - le - hem Jász - lá - ba Meg-szü-le - tett
a vi - lág új ki - rá - lyá. I - má - ra gyűl
min - den - ki. Min - den - ki, Ó - róm - mel néz
ő ra - ja. Merő ő a bú s szí - ve - ket.
Lel - ke - ket Bú - nuk - tól mind meg - vált ja

2. Kis jászol,
Kis jászol,
Kis betlehem, gyere be az utcáról!
Daloljatok pásztorok,
Angyalok
Kis Jézuska kis jászláról,
S hadd kapjon a pásztor is,
Angyal is,
Kalácsból meg kolbászból.

3. Keljünk föl,
Keljünk föl,
Most szedik a kalácsot a tepsiből
Édesanya hajnalba,
Hajnalba
Dagasztotta friss tejből.
Aki hamar megmosdik,
Öltözik,
Annak vág majd először.

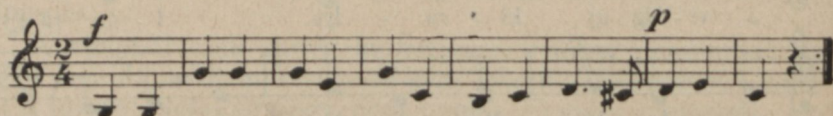
4. Kést fennek,
Kést fennek,
Jaj neked kis bubos csibe, megesznek!
Itt a sarok, bujj ide,

Bujj oda.
 Hogy anya ne csipjen meg.
 Ugy sajnállak, hogy csak a —
 Hogy csak a —
 Májad-zuzád eszem meg.

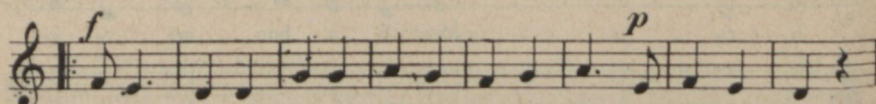
Disznótör

Szövegét írta: Bodor Aladár.

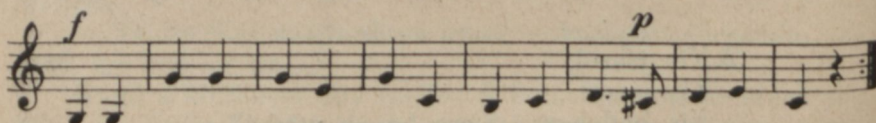
Népdal.

1 Szomszéd bá-csi ud-va - ra-ban si - ra - lom. de si - ra - lom.
 Ő - lik szegény szőlke ko-cát. úgy ha - lom de úgy ha - lom.

Se-git - ség-re kéz-zel. láb-bal ha-mar hát. de ha-mar hát.

Sül a kol-bász. tart-sa ki - ki a mar-kát. de a mar-kát!

2. Befűlt már a nagy kemence szalmával, de szalmával,
 Belévetnek hét kenyeret lapáttal, de lapáttal.
 Hét kenyeret, meg egy cipót egyvégbe, de egyvégbe,
 Sej, csak az én kis vakarcsom nem fért be, de nem fért bel

A Balaton télen

Mi történik akkor, ha vihar, ha vész keresi fel a Balaton jegén a halandót? Mi különbség van a csendes éj és a fürgeteges éj között?

Száz esztendővel ezelőtt, 1828 körül, tizennyolc alsóórsi halász kora hajnalban bement a jégre halászni. Tizenkilencnek kellett volna lenni, de egyik valami ok miatt otthon maradt. Tizenkilenc emberből állott akkor egy bokor halász.

Karácsony szombatja volt. Szerencsét kerestek. Délre kijöttek volna a jégről, délután még bevitték volna a fogott halat Veszprémbe. Veszprém nem messze van. A nagy karácsonyestét még otthon ülték volna meg szeretteik körében, jó meleg szobában, új bor mellett, puha kalács mellett.

Elolvasták volna a Szentirásból Urunk, Üdvöztönk, Jé-

zus Krisztus születésének szent történetét; el is énekelték volna az Isten dicséretéről szóló szent éneket, s azután átengedték volna magukat annak a kegyes örömnnek és vidámságnak, mely megtölti a szíveket azon a napon, amelyen a világ Megváltója született. Így cselekedtek volna, ahogy illetett akkor s illenék ma is szegény jámbor emberekhez.

A víz már december közepén beállott. Teljes szélcsendben állott be, s még hó se, még dér se szította be a fényes jeget. Mozdulatlan jég borítá az óriási sík mezőt. Határtalan tükör, melyben nappal a nap, éjjel a hold és a csillagok sugaras jókedvvel nézegették magukat. Vihar még nem csattogott, köd még nem szállongott a beállás óta. Közelről, távolról fénylett a jég. Vastag még nem volt, de az embert megbirta már. Sőt az előző napon már kocsit is láttak rajta Somogyból, Siófok tájáról. Jól tudja azt a halászszer, mikor mehet a jégre.

Karácsony szombatjának hajnalán is tiszta volt az ég, s bár enyhébbre fordult az idő, nem volt aggodalomra semmi ok. Egy-kétnapi enyhe időt észre sem vesz a Balaton jege.

A tizennyolc halászból öt-hat volt élemedett, egy-kettő középidejű, a többi fiatal husz év alatti legény. Kerítőhálójuk kisebb fajta volt. Nem is akartak bemenni a tó közepéig, csak úgy a mámai fehér partok irányában akartak egy kerítést vállalni. A lékelés, a hálóeresztés meg is történt rendszeren, békességben. Mikor bevégezték úgy napkölte után, mindegyik huzott egyet a kulacsból s reggelire ropogtatták a tarisznyában hozott sós pogácsát.

Tizenegy óra táiban akartak hozzáfogni a huzáshoz. Akkorra Somogy felől, Köröshegy irányában, a „rohadt sarok” felől beborul az ég. Sötét-szürke szennyes felhők kezdtek tornyosulni s jöttek előre irtóztató gyorsasággal. Egy perc alatt fölöttük volt. Másik perc alatt körülvette őket a napsugártalan nappali szürke sötétség.

Megjött a vész.

Balatonparti ember vésznek nevezi a vihart. Eltalálta jól. Akit a vihar a vizen vagy a jégen talál, azt már a vész találja meg. Isten legyen ahhoz irgalmas, kegyelmes!

Az északról, a Bakony felől jövő vihart eleve megérzi az alsóörsi halász, ritkán jöhet rá orozva. Somogy felől nagynéha jön a vész, annak hamisságát még jól ki nem tapasztalta.

Megjött a vész!

Zugva, bömbölve, sivitva nyargalt előre a vihar, mint a nekivadult ménes a pusztán. A mesgyétlen jégen, a határtalan sikon nem volt akadály, s első rohamára abba kellett hagyni a hálózást. Szemközt vele meg nem állhatott senki. Havas esőt hozott magával, s mintha sulyos ököllel csapkodott volna az emberek szemébe és arcába, dacolni vele nem

lehetett. Hátat fordított neki mindenki; halat, hálót s szerszámot otthagya, előre hajtott fejével menekült előre a part felé.

A menekülők egyszerre csak borzasztó csattogást hallanak maguk mögött. A vihar sulya alatt megrokkant a jégmező, s darabokra szakadozott a jég. A nekibőszült szélvész fölverte a hullámokat s kergette maga előtt a széttördelt jégtáblákat. Imitt-amott torlaszokat emelt, másutt még épenmaradt egész jégteleket hajtott előre. Szegény alsóőrsi halásznak még imádkozni, még Istenhez fohászkodni sem maradt idejük.

Tíz halász csakhamar eltűnt. Jég eltemette, hullám elnyelte, vihar elsodorta; ki tudná azt? Mikor szép kikeletkor, enyhe tavaszi napon a tíz halász holttestét megtalálták a gamászai tiszta homokon, egyik se tudta elmondani, hogyan esett hirtelen jött szomorú halála.

Nyolc halász véletlenül, öntudatlanul egy nagyobb jégmezőre menekült. Ezt a mezőt nem törte össze a vihar, hanem hajtotta maga előtt éppen hazafelé. Alsóőrs felé, annak a foknak irányában, mely a falu alatt bekönyököl a Balatonba. Akkor pusztán domb, ma díszes nyaralók, szőlők, gyümölcsösök telepe. Ha a viharban lesz kis szívósság, ha utközben mást nem gondol, ha rossz indulata erőt nem vesz rajta, akkor a nyolc ember megmenekül. Három öreg, öt fiatal. A jégmező partjain forr, habzik, zuhog a hullám tájtéka, s torlódnak a jégdarabok köröskörül, maga a jégmező csöndesen uszik előre. Csak a vihar táncol rajta, csak nyolc halálra szánt ember imádkozik rajta.

Fönt a fokon, a domb tetején száz ember, asszony, gyermek, rokon, jóbarát áll, néz, vár, int, kezeit fölemeli, zokog, jajgat, imádkozik azok fölött, akik már csöndesen nyugosznak a vizek mélyén és azok fölött, akiket feléjük hajt a jégmező.

Minden hiába!

Alsóőrs fönt a magaslaton fekszik, jó ezerölnyire vagy messzebbre a víz partjáról. Mikor meglátták az emberek, hogy Somogy felől beborul a látóhatár, s gyorsan tör előre a vihar, keserű jajkiáltásban tört ki a nép aggodalma. Mi lesz azokból kik kimentek a jégre?

Higgadt emberek csititgatták a zokogókat. Jó az Isten! segíteni! segíteni!

Rögtön összeszedtek minden csákyát, minden hosszú kötelet, s ki gyalog, ki kocsin siettek le a partra. Csónakot, lélek-vesztőt leakasztottak láncáról, s erős, bátor ifjak, viharbíró férfiak vaskézzel, kemény agygyal siettek megkísérteni, be lehet-e menni a veszendő lelkekért?

Lehetetlen.

Ott volt már a vihar. Összetört jégen halandó meg nem állhat. Jégtorlaszon csónak előre nem mehet. Minden hiába.

De jött a nyolc halász a jégmezőn. Mindig közelebb,

mindig közelebb. Jól látták, hogy nyolcan vannak: — jól tudták, hogy tizennyolcan voltak. Ki az a nyolc? Fölsimerni nem lehetett.

— Az én apám!

— Az én fiam!

— Az én testvérem!

Apák, anyák, testvérek; mind fölkeresték a magukét. A vihar, a hó, a szürkület, a távolság, a remény, az Isten irgalmában való hit minden szerető szívnek a magáét mutatta meg.

Az öreg lelkész arcán lecsordult két nehéz könnycsepp. Nem szólt, csak suttogott. Imára kulcsolt két kezére nézett.

— Boldogtalan hiveim, ők nyolcan vannak és ti mind a tizennyolcat látjátok! Istennek kegyelme vigasztaljon meg benneteket!

Minden elmuló perc azt mutatta, hogy Istennek kegyelme lesz azokkal, akik még élnek a vizeken. A jégmező már közelgett a nádas felé, alig volt távolabb két puskalövésnyinél. Már lelkendezve remélte mindenki, hogy az ő szerelmese megsabadul.

Minden hiába.

Egy szempillantás, megszűnt a somogyi szél. Szélcsend támadott. A hullám még tajtékzott, de a jégmező már-már mozdulatlan maradt. A másik szempillantásban megeredt a bakonyi szél. Először lassan, azután erősebben. Az emberek ott a fokon csak azt vették észre, hogy a jégmező visszafordul s megy a Balaton közepe felé.

Mindenható Isten, — mi történik most már?

Egy szivszaggató jajkiáltás harsogott az ég felé. A bakonyi szél ennek hangját vitte el azokhoz, akik elmúlásuk felé siettek.

De ötölük nem sirás, nem jajgatás hangja jött vissza a szárazföld felé.

Négy óra volt már délután. A nap lenyugodott. A sötét felhők feketévé tették az alkonyatot. Se hold, se csillagfény. Lassanként elkezdett esni az ónos eső. Jéggé, kéreggé fagyott a ruha mindenkin.

A nyolc ember, míg menekülését látta, míg a parton levő szeretteit látta, néma volt. Csak szívük beszélt. De amikor elűnt előlük a part, elveszett előlük szeretteik arca, s elveszett a menekülés minden reménye, megnyílt szívük is, ajkuk is.

A parton állókhoz egyszer csak szent ének hangjait hozta a távol és a sötétség. A temetőbe menők szent dalait énekelte nyolc tiszta, erős férfihang.

Néhányszor még előtört a hang az éjtszakából, a mesz-

szeségből, a hóviharból. De mintha egyre kevesebben énekeltek volna!

Végül pedig már csak a szél zugott, csak a jég harsogott...

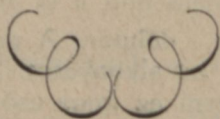
(Eötvös Károly).

A veréb

Havas eső veri,	Ha szórtok a hóra
Fagyos szél cibálja,	Morzsát, magot neki,
Fel-felborzolódik	Parányi kis szívét
Tépett toll-ruhája.	Az öröm megteli.
Éhesen didereg	Tündöklő, kis szeme
Jeges tetők felett...	Oly hálásan nevet...
Szánjátok gyerekek	Szeressétek szegény,
Szegény kis verebet!	Bohó kis verebet!

Déli verőfénybe
 Ő is elmehetne,
 Terített asztalnál
 Ő is telelhetne...
 De inkább nyomorog
 Itt, ahol született...
 Példának vegyétek
 Szegény kis verebet.

Móra Ferenc.

Karácsony éj

Irta: Berta Julianna tanítónő, Dombóvár.

SZEMÉLYEK:

Marika		I. angyal
Laci	testvérek	II. angyal
Palika, fogadott fiú Laciéknál		III. angyal
Erzsike		Hit
Ági	} Marika barátnői	Remény
Sári		Szeretet
Irénke		4 kísérő angyalka
Anyá		3 kis angyal
Kis huszárok		2 nagy krampusz
Szűz Mária		Kis krampuszok
Jézuska		

I. FELVONÁS.

(Szin: egyszerű szoba, egyik sarokban fehér asztalka mellett ülnek a kislányok. Az előtérben nagyobb asztal, tanulókönyvekkel, a háttérben, a fal mellett Szűz Mária szobor, vagy kép, előtte térdeplő.)

Marika: (nevet) Az ebédlő zárva... Anyukának »fáj a feje«... nem is láttam egész délután... s a lakást fenyőillat tölti be!

Erzsike: Mindez azt jelenti, hogy megjött a karácsony! Az én anyukám is alig várta, hogy elinduljak hazulról. Még a kézimunkámat is összecsomagolta.

Sári: Amint látom, az egész vonalon örülnek, ha nem lábatlankodunk otthon. (Kopogás.)

Mind: Szabad! Tessék!

Ági: (bejön) Szervusztok!

Mind: Szervusz, szervusz!

Irénke: A föltámadt Lázár! Nagyszerűen érted kis öreg, hogy mikor kell betegeskedni! Karácsony estjén persze fürge, mint a nyul. De az utolsó hetet —

Marika: — a legnehezebb napokat —

Erzsike: nagyszerűen elblicceli! Szépen vagyunk!

Ági: Ej, ej gyerekek!

Marika: No, ezt épp úgy mondtad, mint a tanító néni szokta! De most már vége legyen! Szégyeljétek magatokat, így fogadni szegény Ágit. Vedd le a kabátodat! (Segít.) Ül le szépen!

Erzsike: Jaj, gyerekek, én olyan izgatott vagyok! Nem tudom, Jézuska meghallgatja-e kérésemet?

- Sári:* No, te biztosan sok mindent kértél újra!
- Erzsike:* Nem is olyan sokat! Egy nagy hajasbabát csak, főzőcskével.
- Irénke:* Én egy szép kabátot kértem! Sötétkékét, amit a kirakatban láttam.
- Marika:* Biztosan meghallgatja Jézuska a szép bizonyítványodért!
- Sári:* Én korcsolyát kértem. Ugy irigyeltelek benne teket a télen, amikor a pályára mentetek.
- Ági:* (Marika közben kissé távolabb megáll, lehajtott fejjel.) Én könyvet kértem. Pityu történetét. Tanító néni mondta, hogy nagyon szép. Anyukának is fel fogom olvasni. — Hát te Marika, te mit kértél?
- Marika:* Én... én...
- Erzsike:* Marika biztosan újra másoknak kért valamit.
- Ági:* Mit kértél Marika? No mondd meg!
- Marika:* Nem idegennek kértem!... Tudjátok, nekem úgy fáj, hogy Laci nem szívelheti Palikát! Sokszor majdnem elfelejtem, hogy Laci az igazi öcsém és Palikát jobban szeretem.
- Ági:* És te biztosan azt kérted Jézuskától, hogy Laci is úgy szeresse Palikát, mintha édes testvérekéje volna.
- Marika:* Igen! Ez lenne az én legszebb karácsonyi ajándékom... Gondoljátok csak el, milyen boldog lenne Palika, ha Laci őt is szeretné. Nem gunyolná mindig, hogy ő csak árvaházi gyerek, nincs igazi anyukája, meg apukája... Ha látnátok ilyenkor Palikát! Megtelnek a szemei könnyel... elsápad... de nem szól semmit, csak kimegy lassan a szobából, mint a megvert kutya. Hiába magyarázom Lacinak, hogy apuka ő miatta fogadta örökbe Palikát.
- Sári:* Lacika miatt? Hogyan?
- Marika:* Egyszer, két éves korában, Laci megbetegedett. Doktor bácsi megcsóválta fejét, mikor megvizsgálta. — Azt gondolták, meg is fog halni. Anyuka éjjel-nappal sirt, apuka fáradtan ment hivatalba... átvirrasztotta az éjszakákat Laci ágya mellett. — Közben arra is gondolt, hogy hány kis gyermek van, akinek betegágyánál nem sirnak aggódó szülők, akikkel nem nagyon törődnek az emberek... Ezek a szomorú sorsú árvák meg is halhatnak anélkül, hogy valaki könnyet ejtene értük. — Ekkor megfogadta apuka a jó Istennek, hogyha Laci felgyógyul, egy annyi idős kis árva fiút, mint Laci, örökbe

fogad, és velünk együtt felneveli. Laci felgyógyult, apuka megtartotta ígéretét. Így került hozzánk Palika. Apuka és anyuka épp olyan szeretettel neveli, mint Lacit és engem.

Erzsike: Meg is érdemli. Palika olyan jó kis fiu.

Sári: És első az osztályban.

Marika: Ez fáj Lacinak éppen! Mert ő meg lusta, hanyag és persze tanító bácsi nem tesz kivételt vele! Palika kapja a jó bizonyítványt, Lacinak meg ugyancsak lóg az orra! Ha aztán apuka megdorgálja, Palikát okolja. Mintha az, szegényke tehetne róla, hogy ökelme nem tanul.

Ági: Jézuska biztosan meghallgatja kérésedet Marika, aztán minden jó lesz!

Marika: Hisz ez a legnagyobb vágyam! Ezért tartottam első pénteket is, meg ezért igyekeztem a tanulással is. Milyen szép is lenne, ha Laci szeretné Palikát és igazi testvérkéjének tekintené. (Kopogás.) Ah, valaki jön!

Palika: (belép, kezében könyvek.)

Marika: Most is tanulni akarsz, Palika?

Erzsike: Hisz olyan hosszú még a szünet! Van időd, mókus!

Palika: Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! Ha megengeditek, olvasgatok itt.

Irénke: Felölünk... ha már annyira tombol benned a szorgalom.

Palika: (leül, olvas, lányok is indulnak helyükre, közben felpattan az ajtó, kis huszárok lépnek be. Élükön Laci.)

Laci: Megjöttek a dombóvári huszárok!

Mind: Dombóváron nincsenek is huszárok!

Laci: Most már vannak! Én toboroztam őket. (Int.)

Kis huszárok: (bejönnek, kezükben zászlócska, fejükön piros csákó, énekelnek.)

Leng a lobogó, megperdül a dob,

Kis honvédpajtlások jól vigyázzatok!

Indulóra hangzik már a szó,

Félre, aki nem közénk való! (Itt Laci meglöki Palit.)

Marika: Nem szégyenled magad, Laci? (A szemét törölgető Palihoz.) Ne sirj Palikám!... Nem félsz a jó Istentől, egy árvát megütni?!

Laci: Hát ez a spicli nem ségyelte magát, jobban tanulni a jegyző fiánál?

Marika: Ő is a jegyző fia!

Laci: De csak fogadott!... Rongyos árvaházi!... Meg

aztán spicli, spicli, spicli, beee! (Nyelvét öltve kifut.)

I. huszár: Én kiállok Laci csapatából!

II. huszár: Én is!

III. huszár: Én sem hagyom magam ilyen rosszlelkű fiutól dirigálni!

IV. huszár: Laci nem való szivgárdistának!

V. huszár: Tisztelendő ur azt mondta, hogy mi Jézuska katonái vagyunk!

Marika: Igen, minden kis szivgárdista Jézuska katonája. Jézuska katonáihoz pedig nem illik ilyen vezér! Jól teszitek, ha megszegyenítitek ezt a rossz fiut.

Mind: Ugy is lesz!

Marika: (A sirdogáló Palihoz.) Ne sirj Palika! Majd megváltozik ám Laci is egyszer. Látod, hogy mi szeretünk.

Palika: Hisz én szeretem azért Lacit, csak attól félek, hogy Jézuska nem szereti!

Marika: De engem szeret! És azoknak a kérését megszokta hallgatni, akik buzgón imádkoznak hozzá! Tanulj csak nyugodtan, nem zavarunk. (Lányok el.)

(Ének.)

*Nem közénk való a pityéri sem,
Sem az, aki otthon jó szívvel pihen!*

Kis huszárok: (tisztelegve elvonulnak.)

*Megheverjük tán a homokot,
Hej, sébaj, ez katonadolog! —*

Palika: (sétálgatva olvas.)

*Fenn, az égben nagy öröm van,
Megjött a karácsony!
Csillag csillan, cukor zörren
A karácsonyfákon.*

*Suhannak a kis angyalok,
Vigan utrakélnek...*

*Lenn a földön gyermekszívek
Félnek és remélnek.*

*Imádkoznak Jézuskához,
Hallgassa meg őket,
S küldjön le e sötét földre
Mennyei csengőket!*

*Hadd kacagjon a lelkünkbe
Csilingelő hangjuk,
Hadd higgyük egy boldog percre,*

Hogy az égben járunk! (Az asztalnál leteszi könyvét.)

Istenem, de jó is lenne ott fönn lenni Nálad! Ott van az én drága igazi anyukám. — Anyukám! Neked, ugy-e, elpanaszkozhatom?! Ez a jó földi anyuka elszomorodna, ha panaszkodnék néki. Hisz Lacit kell, hogy jobban szeresse nálam, az az ő fia! Csak nem okozhatok néki szomorúságot? Nem mondhatom el, hogy Laci milyen rossz fiu? —

Nem szeret engem! Még a közös szobánkban sem akar megtűnni. Azt mondja, ő nem alszik rongyos árvaházival! Persze, csak nekem mondja, mert nagyon kikapna érte édesapjától, aki nekem második édesapám.

Látod, anyukám, nekik nem mondhatom el szomorúságomat. Nem akarok spicli lenni! De néked elmondhatom, édesanyám. Te biztosan angyal vagy a jó Isten mellett! Anyukám! Segíts Marikának imádkozni, hogy Laci is tudjon egy kicsit szeretni engem.

Vagy azért imádkozz, hogy én is odajuthassak hozzád... Ne legyek utjában sekinek sem a földön. — És ne fájjon miattam jóságos szíve földi anyukámnak... Anyukám! (Lehájol, sirdogál, elalszik. — Szín elsötétül.)

Anyá:

(hosszu fehér ruhában, apró csillagokkal tele-szórt fátyollal, fején csillagdiszes koszorúval megjelenik. Szín kissé megvilágosodik. Ölébe ülteti Palikát. Énekel.)

Mozart A. : BÖLCSŐDAL.

Aludjál jó gyermekem,
Mindenki már elpihen.
Nem dalol a kis madár.
Nem zümmög a kis bogár,
Zárva van minden kis bolt,
Ráhinti fényét a hold.
Altató ezüst fényben
Aludj el kis gyermekem.

(Átdolgozott szöveg).

2. Almodjál szép reggelről,
Törpékről, tündérekről...
Őriző angyalokról...

*Álmodban csókolgass meg,
Drága jó, kedves gyermek!
Aludj el jó gyermekem,
Szép álmod én kis szivem.*

3. *Aludjál jó gyermekem,
Nem dalol a kis madár,
Nem zümmög a kis bogár,
Zárva van minden kis bolt,
Ráhinti fényét a hold,
Altató ezüstkényben
Aludj el kis gyermekem!*

(Föláll.) Ugy, aludj kis fiam! Én vigyázok álmaidra... Imádkozom azokért, akik jók tehozád, édes kis fiam! — és azokért is, akik téged bántanak, hogy legyenek jók és szeressenek ők is!... Aludj kicsikém! Álmodj magadnak szép karácsonyt! (Megesókolja, leülteti, lassan el. Színen teljes világosság.)

Palika:

(utánakap) Anyukám! (Fölrántja az ajtót, fájdalmasan fölkiált.) Anyukám!! — (Lassan becsukja, visszaballag. Nagyon szomoruan.) Istenem, újra csak álmodtam. (Sóhajtván.) De szép volt anyuka! (Letérdel a szobor elé.) Üdvözlégy Mária, stb. — Istenem, adj örök nyugodalmat anyukának, apukának... és szeresd nagyon második szüleimet... és Marikát... és engedd, hogy Laci is szeressen egy kicsikét engem. — Ez az én karácsonyi kérésem Tőled. — Amen! —

Függöny.

II. FELVONÁS.

(Szin: Mennysorszá. Szűz Mária trónuson ül. Mellette kisebb trónus Jézuskának. Előtte dobogószerű emelvényen ül jelvényével a *Hit, Remény, Szeretet*. Angyalok szépen elosztva karácsonyfákat, játékokat rendezgetnek. Egy kicsi angyal szánon ül. Lassan hull a hó.)

Angyalok: (énekelnek.)

KARÁCSONYI BAL.

Rendkívül légyan.

HORTOBÁGYI ISTVÁN

Jézuskának betlehemi já - sít - lá - hoz, Jőj - je - tkei jó emberek meg - lát -
Dallam kissé kiemelve

já - tok! Ezt hirdeti an - gyal, egy jényeses il - la - gyal. Jőj - jetei el, jőj - jetei el

poco crescendo

decrescendo

Moz - zá - ja, De született má - ra a vi - lág - ki -

pp • dalcissimo • semper legato

rá - lya: Erőtlünk jött, hogy bűnünk meg - vát - sa -

diminuendo

Crescendo

Szűz Mária: Hulljatok, csak hulljatok puha hópihék! Lepjétek be a fekete földet! Legyen ma minden, minden fehér odalenn. A fehér lélekkel Jézuskát váró emberek fehér utakon menjenek a templomba! És, ahogy a csodás betlehemi éjen csillag vezette a pásztorokat az isteni Kisdedhez, úgy vezesse lelkükbe fénylő ragyogástok ma is Hozzá őket, akikért a földre jött.

I. angyal: Óh, Szűz Anyám, olyan gyönyörű nap ez a mai! Ha földi ember lennék, sirnék a boldogságtól! Olyan szép lenézni a földre, a tiszta emberi lelkekbe.

(Kintről halk glória-ének.)

II. angyal: Hallod anyám? Glóriát énekelnek odalenn! Jézuskát dicsérik, Jézuskát köszöntik!

III. angyal: Férfiak, akiknek válla meggörnyedt a munkától, asszonyok, akiknek szeme bágyadt a sok átvirrasztott éjszakától, ma ragyogó, gyermeki, bizakodó tekintettel néznek ide föl.

Szűz Mária: Bárcsak az egész világról mindenki ide föltekintene, legalább a mai napon! Óh, de hányan vannak, akik lesütik szemüket, nem mernek fölnézni!... És hányan vannak, akik föltekintenek, de szemükben a gyűlölet lángja lobog! Istent, Krisztust káromló gonosz, békétlen emberek azok, akik megzavarják a békesség ünnepének csodálatos csöndjét! —

II. angyal: Hogy fájhat ez Jézuska legszentebb szívének!

Szűz Mária: Pedig azt szeretné, ha ezen a napon csak két tekintet lenne. Az egyik az egész emberiség összefonódott tekintete, amely ide irányul föl, Hozzá, — tele hittel, bizalommal és szeretettel... A másik pedig az Övé, mely áldón és segítőn nézhetne oda vissza.

Szeretet: Szűz Anyám! Mi segíteni fogunk ma neked. Lemegyünk a földre, s mikor csendesen le tesszük karácsonyi ajándékainkat a kis szobákba, lopva belesugjuk az emberek fülébe, hogy szeressék Jézuskát és szeressék egymást.

Szűz Mária: Így, így kis angyalkáim! Hisz akik Jézuskát szeretik, azok egymást is szeretik. Akit szeretünk, annak parancsait örömmel teljesítjük. Már pedig benn van az isteni tízparancsolatban, hogy szeresd felebarátodat, mint magadat!

I. angyal: Óh pedig de nagy gyűlölet tombol odalenn, anyám! Népek ezrei ölik egymást. Csupa vér a föld. De nemcsak népek állnak szemben egymással, hanem testvér a testvér ellen tör. Nem

is karddal, fegyverekkel, hanem csunya, bűnös szeretetlenséggel.

II. angyal: De nemcsak a felnőttek, hanem még a gyermekek is gyűlölettel gondolnak egymásra. — Az én kis védencem is nagyon meglepett. Nem akarja testvérkéjének tekinteni azt a kisfiút, akit szülei annak szántak.

III. angyal: Az isteni Gyermekek testvérének érezte a koldus gyermekét is! — és odalenn megvetik azt, akinek egyszerűbb a ruhája, szomorubb a sorsa!

II. angyal: Ezért várom már nehezen az indulást! Szeretném elérni, hogy ez a balga kis gyermek gondoljon ma Jézuskára. — Talán megmozdul a lelke, belátja, hogy nem volt egészen jó, s talán megváltozik.

Szűz Mária: Kivánom, hogy sikerről számolhass majd nekem, hazajövet! Óh, de boldog lennék, ha már egyszer végre nagyon szeretnék egymást az emberek!... Ha már egyszer ez a gyönyörűség szép, fehérleplű karácsony valóban a szeretet és béke szent ünnepe lehetne! (Csengetés kintről.)

Jézuska: (Négy kis angyallal jön. Angyalok letérdelnek, fejet hajtanak.)

Szűz Mária: (elébe megy, megcsókolja, a trónushoz vezeti.)

Jézuska: (angyalokhoz) Álljatok fel szorgalmas kis segítők és készüljétek a hosszú utra. Nagy feladatot kell még az éjjel elvégeznetek! —

Angyalok: Alig várjuk, hogy engedelmeskedhessünk parancsaidnak! (Felállnak.)

Jézuska: Anyám! Meghallgattam sok-sok imádat, amivel az emberekért könyörögtél! Azokét is meghallgattam, akik a te közbenjárásodat kérték nálam! Induljatok csak karácsony angyalai, hirtsétek el az emberi lelkekbe az erények magvait!

Hit: Én leviszem hitemet az emberek közé! Gyermekek lelkekbe fogom belevésni, hogy mindenkinek fölött higgyenek a Te végtelen igazságodban!

Remény: Én megtanítom remélni az árvákat, szegényeket, imádságos lelkűeket, hogy bizzanak a Te végtelen jóságodban és irgalmadban... Hogy Te meghallgatód imáikat, leförlöd a könnyeiket, szentséges szivedre öleled őket.

Szeretet: Én pedig a szeretet apostola leszek ez éjen! El akarom érni, hogy karácsony napján minden gyermek szeresse a másikat, mintha csak Te lennél az, akit szeretnie kellene.

Jézuska: Én is lemegyek a földre. A megtévedt gyermekeket majd én is keresem föl.

I. kis angyal: Jaj de pompás! Ugy-e Jézuska, mi is lemehetünk a földre!

II. kis angyal: Levihetjük a babákat, kis katonákat, játékokat?

III. kis angyal: Én a kis öcsémnek vinnék trombitát, ha lemehetnék.

Jézuska: Hogyne jöhetnétek!

Kisérő angyalok: Mi pedig elkísérünk és csilingelő esengtyűvel jelezzük jöttödet.

Szűz Mária: Induljatok, induljatok és sugározzatok az emberek lelkébe békét, derűt és szeretetet!

Angyalok: (énekelnek) Jézuskának betlehemi... stb. (Ismétlésig mindenki a helyén marad. Ismétlés alatt elindulnak. Elöl két nagy angyal huzza a szánt a kis angyallal, sorban kivonulnak, leg hátul Jézuska és Szűz Mária. Természetesen a függöny legördül, mielőtt a színpad üres lenne.)

Függöny.

III. FELVONÁS.

(Szin: sötét helyiség, csupán egy tábori ágy és egy hintaszék áll benn.)

Laci: (az ágy szélén ül, állát tenyerébe hajtva könnyököl.) — Istenem, talán mégsefő helyes ez így! Annyi biztos, hogy apám elrak, ha itt talál! De én nem akarok azzal az utálatos spiclivel egy szobában aludni! Inkább itt fekszem le! — (Ledől, leoldja kardját, az ágy mellé ejti, feje alatt összekulcsolja kezét.) — Ez a Marika is folyton nyafog! Vigye őrdög a Palikájával együtt! — (Szájára üt.)

— Jaj, talán ezt mégsem szabadna mondani! De, ha olyan kiállhatatlan! Azt mondja, hogy Pali nem bánt engem, — hm — tényleg, nem tudnám megmondani, hogy mivel bántott meg! — Spicli? — Nem, azt nem mondhatom éppen, hiszen még sohasem árult be. — Meg az is biztos, hogy igen töri magát. Annyit magol, hogy azért érthető is a szép bizonyítványa. Én csakugyan keveset tanulok. — Na, de azért bosszantó, hogy apám őt kényeztetni helyettem. Pedig nem is édes fia. — (Tűnődik.)

Milyen lenne, ha Palinak élnének a szülei? Jaj, mi jut eszembe! Az enyéme meg nem élnének!

— Akkor Pali is úgy bánhatna velem, mint én vele? Jaj, de buta gondolataim vannak ma este! Talán Marika imádkozta ide őket az éjféli miséről. (Nevet.)

Hogy kerestek, mikor elindultak. Nem is gondolták, hogy itt vagyok. (Harangzugás.) Most harangoznak be. — Még alszom egyet, amíg hazajönnek. — (Halk ének kintről. »Csendes az éj« harangjátékkal kísérve.) Már elkezdődött... Talán jó lenne elmenni. (Kivülről füttyszó. Laci közben elalszik. Két krampusz robog be.)

I. Krampusz: (végignéz a szobán, elégedett mosollyal Lacihoz fut. Vállára üt.) Hurrá! Szervusz egy komám! Hát te vagy az, szépséges virágom? (Jól megrázza.)

II. Krampusz: (vizsgálódva nézi.) Ezek a drágalátos fülecskék! (Huzigálja.) Ezen ment be a jó szó, ezen meg itt ni, kijött. (Laci nyöszörög.) Mi a manó?! Talán még fáj is?!

I. Krampusz: De érzékeny lettél drága, gyönyörű csilagom!

II. Krampusz: Óh, csakhogy megtaláltunk, te aranyos kis pokolfajzat, te! (Csipkedi az arcát.) Jó kosztod van, látszik rajtad!

I. Krampusz: Bizonyára nem nehezedik annyi gond bársonyos vállaidra, mint amennyi a mienket huzza.

II. Krampusz: (nagy lendülettel ráüt.) Szó, ami szó, pompás fickó! (I.-höz.) S ez a fontos, ugy-e komám!

I. Krampusz: Jobb lesz, és méltó, ha együtt örvendezünk neki cimboráinkkal. Miért ne részesüljön fejedelmi fogadtatásban? (Hosszan füttyülnek, sipolnak, kinn dobogás. *Krampuszok* ajtón, ablakon át beugrálnak, sikoltoznak, füttyülnek. Fölugranak a hintaszékre, szék támlájára, asztaltetőre, nagy felfordulást csinálnak. Közben folytonos dörgés, villámlás.)

I. Krampusz: (sipol. Erre csönd lesz.)

I. kis Krampusz: Miért hívtál bennünket?

I. Krampusz: Ime, az új cimborá megtaláltatott!

I. kis Krampusz: Honnan tudod, hogy ez is krampusznak való?

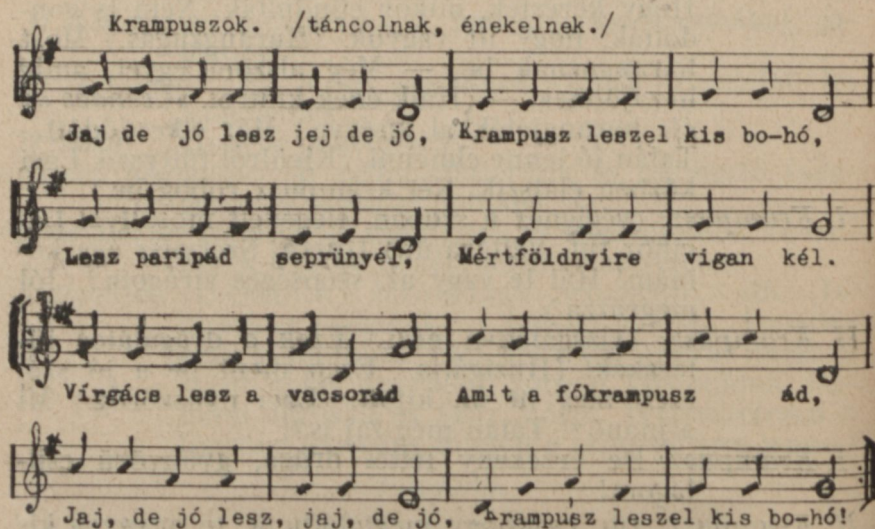
I. Krampusz: (nevet.) Csacsikám te! Hát ma van karácsony! Amelyik gyermek még ma is haragot tart a szívében, nem is lehet más, mint krampuszjelölt.

II. Krampusz: De nem ám!

Krampuszok: (tapsolnak.) Hurrá! (Bukfencet vetnek.)
Hurrá!

I. Krampusz: Köszöntsük hát uj cimboránkat! (Sipol.)

Krampuszok. /táncolnak, énekelnek./

Jaj de jó lesz jejj de jó, Krampusz leszél kis bo-hó,
Lesz paripád seprűnyél, Mértföldnyire vigan kél.
Virgács lesz a vacsorád Amit a főkrampusz ad,
Jaj, de jó lesz, jaj, de jó, Krampusz leszél kis bo-hó!

Krampuszok: (táncolnak, énekelnek.)

Laci: (nyugtalanul hánykolódik.)

I. Krampusz: Na, szervusz hát, te jó barát! Visszajövünk hozzád, te drága cimbor.

II. Krampusz: Csak meg ne változzál addig! Légy mindig ilyen pompás gyermek, hadd örüljön krampusz apánk. Majd megtanulsz te is ilyen ügyesen táncolni a tűz fölött!

I. Krampusz: Hát szervusz! Aztán el ne lágyulj ám!

II. angyal: (lassan bejön. Jobbját magasra emelve.) Távozzatok innen gonosz krampuszok!

Krampuszok: (visítva, dörgés, villámlás között el.)

Laci: (felül, körülnéz, dörzsöli szemét.) Jaj! milyen álom ez?! Nem, nem akarok krampusz lenni!...

Angyal: (megsímítja homlokát, lassan el.)

Jézuska: (jön, kiinn harangjáték. Leül az ágy szélére.) Eljöttem hozzád Laci! Látod, te mennyi szomorúságot okoztál az én lelkemnek. Te elfelejtetted az én parancsaimat, te nem szereted felebarátodat! Haragszol rá, mert többet ér nálad. Miért? Látod, én olyan boldogan nézem Marikát, aki úgy szereti a kis árvát, mintha édes testvérkéje lenne! Te nem tudnád? Hát jó lenne halálod után sokat szenvedni? Inkább,

mint ott fenn a mennyországban boldognak lenni? Ugy-e nem! És Pali szeret téged! Miért irigykedsz rá? Hogy ő jobban tanul? Hát tanulj te is! Légy szorgalmas, jó kis fiú és szeresd Palikát!

Laci: (forgolódik.) Jézuska, te vagy itt? Hát hogyan, hogy idejöttél hozzám?

Jézuska: Mert te nem jöttél el hozzám Laci, pedig vártalak!

Laci: Ne haragudj Jézuska, rossz fiú voltam, azért nem mentem el az éjféli misére! Valahogyan... féltem tőled!... Hisz azt tanuljuk az iskolában, hogy minden árvában téged kell keresnünk... És, hogy úgy kell őket szeretni, mintha te lennél Jézuska!... és én rossz fiú voltam... elfelejtettem ezeket... s azért haragudtam Palikára, mert ő jobb volt, meg szorgalmasabb nálam. De ma este, a karácsonyfa alatt, mintha valaki fülembre sugta volna, hogy szeressem Palikát! Mikor föltekintettem, csak Marika nézett rám. És akkor megdühösödtem, hogy még ott sem hagy békén.

Jézuska: Pedig nem Marika mondta, Laci! A lelkiismereted szólalt meg, amely eddig aludt. Karácsony angyla keltette fel, de te Marikára néztél éppen. — Ez sem volt véletlen, mert Marika imádkozott érted... Ő csak a te megjavulásodat kérte tőlem karácsonyi ajándéku.

Laci: Óh Jézuska! Hogy szégyenlem magam rosszaságom miatt.

Jézuska: Nincs semmi baj Laci, ha megfogadod, hogy többé nem bántod, hanem szereted Palikát. Nyújtsd ide a kezedet.

Laci: (odanyújtja.) Igérem Jézuska, hogy jó leszek és igérem, hogy szeretni fogom Palikát! — és még azt is megígérem, hogy jó tanuló leszek ezentul!

Jézuska: (homlokon csókolja Lacit.) Köszönöm Laci!... Most már te is az én kis katonám vagy! (El.)

Palika, Marika: (jönnek.)

Marika: Már az egész házat felkutatam! Hol lehet, Istennem! (Sir.)

Palika: Ne sírj Marika, talán itt lesz. Nézzük meg. (Belépnek.)

Laci: (még álomban) Igérem Jézuska...

Laci: ...hogy jó leszek! És úgy szeretem Palikát, mintha testvérem lenne!... A te kedvedért... és úgy nézek rá, mintha te lennél az az árva kis

- fiú, akit szeretni kell!
- Marika:* (hozzá siet.) Laci!... Laci!...
- Laci:* (felugrik, körülnéz.) Óh... álmodtam!...
- Palika:* De nagyon szépet Laci!
- Laci:* (kitárja karjait.) Gyönyörű szépet álmodtam! Jézuska volt itt!... És azt mondta, hogy szereselek téged Palika! Meg azt is mondta, hogy ez Marika kérése volt.
- Palika:* átöleli.) Köszönöm Laci.
- Laci:* Ne haragudj Palika! Rossz fiú voltam.
- Palika:* Csitt! Mindent hallottunk, ugy-e Marika?!
- Marika:* (letérdel.) Köszönöm Jézuskám, hogy békét és szeretetet hoztál karácsony éjjelén!
- Kis katonák:* (jönnek, énekelnek.) *Leg a lobogó...* stb.
- I. huszár:* Megjöttek a dombovári huszárok!
- Laci:* Palit is bevesszük, ugy-e?
- Kis katonák:* Hogyne! Éljen a mi vezérünk!

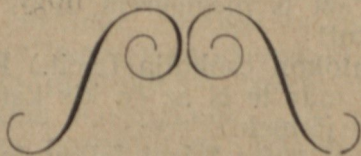
Függöny.

Jegyzet. Nagyon hatásos az egyes jeleneteket színes reflektorfénnyel kísélni.

I. felvonás kezdő része nappali világosság, Pali jelenete alatt félhomály, anya jelenete alatt különböző szép, de nem világos színeket vetítsünk.

II. felvonást sok szép fény kísérje. Jézuska bejövetele alatt egy ideig vakító fény, a *III. felvonásban* is.

III. felvonás. — Laci jelenete félhomályban, ördögök jelenetét vörös megvilágítás kísérje.

Szerkesztői üzenetek

Kérjük igen t. előfizetőinket, hogy címváltozás esetén az új címmel a régi címet is közölni szíveskedjenek.

ELŐFIZETŐINKHEZ! Tisztelettel kérjük mindazon Előfizetőinket, akiknek előfizetése lejárt, szíveskedjenek azt felhívás nélkül befizetni, hogy ezután is megmaradhassunk azon az uton, amelyen megindultunk: a magyar tanító munkájának önzetlen támogatásáért való munkásságunkban.

**A Gyakorlati Pedagógia
minden évben 10-szer jelenik meg**

MEGJELENT

**az Időszerű Népművelési Előadás-
sorozat, amely minden népműve-
lőnek nélkülözhetetlen.**

Ára 4 pengő 80 fillér.

**Gyakorlati Pedagógia
előfizetési ára egy évre
6.- pengő.**

**Az előfizetési díjat kizárólag a kiadóhivatalt címére,
Szeged, Kalvária-utca 5. szám alá kérjük küldeni.**

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

című mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál sorra veszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (östermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legújabb földrajz-tanítási módszeres eljárásában — térképvázlatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységének felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák es felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál.

Ára előfizetőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Minden előfizetőnk

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:

BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK

tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal

EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)

MAGYAR MEDENCE

NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak . . . . .

ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal . . . . .

MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ősidőktől a mohácsi vészig

MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)

Hárombeosztású elemi Iskolai Értesítő

100 darabonként 12.— pengő.

100 darabon aluli rendelésnél a portót felszámítjuk.